

અર્થાત્—મુનિરાજોનાં દર્શન પુણ્યની વૃધ્ધિ કરનાર અને પાપથી બચાવનાર છે, તેથી મુનિરાજોને જંગમ તીર્થરૂપ કહેલા છે. અને સ્થાવરતીર્થતો જે ત્યાં જાય તેને કોઇ કાળે પોતાની શુભભાવનાને લીધે ફળે છે. અને સાધુ-મુનિરાજનો પરિચય-સમાગમ કે દર્શન જે થાય છે તે તો ભવિજીવોને પરમપૂજ્ય શ્રીકેશીકુમાર ગણધરદેવે જેમ પાપી પરદેશી રાજાને તારેલ છે તેમ જલ્દી પાપથી બચાવી સન્માર્ગમાં સ્થાપન કરે છે, તેથીજ જંગમતીર્થરૂપ મુનિરાજો અને તેમની પવિત્રવાણી પણ પરમ ઉપકારીછે. આવા પ્રકારના ઉપકારના કારણને લઇને પૂર્વાચાર્યોએ બનાવેલા અનેક પ્રકરણરત્નો વિદ્યમાન છે. તેમાંથી જે જે વર્તમાન કાળમાં ભવ્યાત્માઓને વિશેષ લાભકારી થાય તેવા

તેવા પ્રકરણરત્નો તપાસી આ ગ્રન્થમાં એકઠા કરવામાં આવેલા છે. આ ગ્રન્થમાં ૧૪ સ્વાધ્યાયપ્રકરણરત્નોનો સંગ્રહ કરેલ છે, અને તેના કર્તા સમર્થ આચાર્યદેવ પરમ-ગુરુ શ્રીજૈનાગમ બાલાવબોધ-કારક યુગપ્રધાન શ્રીમન્નાગપુરીય બૃહત્તપાગચ્છ નાયક શ્રીપાર્શ્વચંદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ છે. તેઓશ્રીએ આગમ સિધ્ધાન્તમાંથી ઉધ્ધરી સારરૂપે સરલ ગુજરાતી ભાષામાં રચેલા છે, જેથી સર્વભવ્યાત્માઓને ઉપયોગી થાય અને પ્રાકૃત-સંસ્કૃત ભાષાના અજાણ તેમજ સામાન્યજ્ઞાનવાળાઓ પણ સુખેથી ટુંકામાં શ્રી સૂત્રનો પરમાર્થ સમજી શકે અને પોતાનું આત્મહિત કરી શકે આવા હેતુથી રચાએલા છે. તેથી આ સ્વાધ્યાય પ્રકરણરત્નો સ્વાધ્યાય કરવા લાયક છે. આ ગ્રંથમાં પ્રથમ સ્વાધ્યાયપ્રકરણરત્ન (સંવેગ

બત્રીશી) છે, તે એવાજ કોઇ કારણ નિમિત્તને લઇને શાહ શીવરાજ મોહન નામના શ્રાવકને ઉદ્દેશીને તેને પ્રતિબોધ કરવા માટે તેમજ વિવેક જ્ઞાનની જાગૃતિથાય અને તેનો આત્મા મોહનીયકર્મની વિટંબનાઓથી બચે, તે માટે રચવામાં આવેલ છે. તે બીના રચયિતા શ્રી સૂરિજી પોતે આજ સ્વાધ્યાયની ગાથા ૩૦મીમાં આ પ્રમાણે જણાવે છેઃ–

"ઈમ સાંભલ શ્રાવક શિવરાજ,
મોહન લહિએ શિવનો રાજ;
કેહનો ધન કેહનો પરિવાર,
એ સવિ લહ્યા અનંતિવાર. ૩૦"

આ સ્વાધ્યાયમાં પ્રતિપાદન કરવા યોગ્ય વસ્તુ સ્વરૂપનું વર્ણન ઘણુંજ સુંદરતા પૂર્વક પ્રકરણરત્નકર્તા મહાપુરુષે કરેલ છે. ભાષાની ... ના છતાં સરલતા તેમજ દૃષ્ટાન્ત આપી

વસ્તુ સ્વરૂપની પ્રતિપાદના અને દુઃખમાં આત્મા પુણ્યને આરાધનાના પેદા કરવામાં પ્રભાવકોએ પોતાનું પાંડિત્ય તથા પ્રાસાદિક વર્ણન કરવાની કવિત્વ શક્તિ બુદ્ધિ રીતે બતાવી આપેલ છે.

૨ જું સ્વાધ્યાયપ્રકરણરત્ન ‘શ્રી શ્રાદ્ધ-મનોરથમાળા’ છે, તેમા શ્રાવકોએ કેવા કેવા મનેરથો-વિચારો કરવા જોઈએ અને કેવા કેવા ન કરવા જોઈએ. અથવા શું આદરવું જોઈએ ! અને શું છોડવું જોઈએ ? તે બીના આચાર્યદેવે આગમાનુસારે બહુ સુંદર બતાવેલ છે

૩ જું સ્વાધ્યાયપ્રકરણરત્ન ‘શ્રીસંઘેય આરાધના’ છે, તેમાં પોતાના જીવને સુખી કરવા માટે પોતાને દોષ લાગ્યા હોય તેની માફી શ્રીઅરિહંતદેવ વગેરેની સાક્ષે માગવી, સર્વજીવોની સાથે ખમત ખામણા કરવા,

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

શ્રીપાર્શ્વચન્દ્રસૂરિવિરચિતઃ—

શ્રી સ્વાધ્યાય પ્રકરણ રત્નો

અર્થ સહિત.

॥ ॐ अर्हं नमः ॥

શ્રીધર્મચંદ્ર મુનિરાજ વિરચિતા-

સંવેગ બત્રિશી.

અર્થ કર્તા — શ્રી[illegible] મુનિરાજના

શિષ્ય મુનિ સાગરચંદ્રઃ-

દુહા.

[illegible],

[illegible],

[illegible],

[illegible]. ૧

હે ભવ્ય! તું આ સંસારના સ્વરૂપને

[illegible] અને વિચાર[illegible], [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible] —

" [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ १ ॥
[illegible] "

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

જેમાં કોઈપણ જાતિ, યોનિ, સ્થાન કે કુલ બાકી રહ્યું નથી, કે જ્યાં અનંતી વાર જન્મ મરણ કર્યાં ન હોય. મતલબ કે સર્વ જન્મોએ આ જીવે સ્પર્શ કરીને છોડને પરિભ્રમણ કરેલ છે. તે પરિભ્રમણથી બચવા માટે પોતાના સ્વરૂપનો વિચાર કરી ધર્મનું આચરણ કરવું જોઈએ.

दे तुज गाव गन्तारया,
पुन्न पाव मॅषाऊ:
भगर मे इसंगऊ मरिम,
जीव म पट नेमाऊ. ४

હે જીવ! તારૂં આ ભવનું આયુષ્ય પૂર્ણ કર્યાં અને પરભવમાં જતાં તારા પોતાના જ જે પુણ્ય અને પાપ છે તે તારા મિત્રો છે, અને તે તારી સાથે આવનારા છે, માટે તેની તું સંભાળ કર. અને બીજાં જે સ્ત્રી, પુત્ર, ધન-

[illegible]
[illegible]
[illegible] ૭
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ૮
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ૯

૨ [illegible]
[illegible]
[illegible]

સાહ્માથી પર બેસી અને ધાબ બની શકીશ ? વળી પાણી વિના કેવળ આહાર અને બીજથી ઘણાઓને શી રીતે ઉત્પન્ન કરી શકીશ ? ॥૮॥

કારણ કે પૂર્વ ભવમાં ઘણા અને સંપૂર્ણ એવા તપ-સંયમને નેં લેવા ન તપ્યા ન સેવ્યા; તો હવે કહે કેવી રીતે તું મનવછિત ફળને પામીશ ? માટે હવે હૃદયમાં આર્તધ્યાન કરવાની જરૂર નથી, તેથી હે જીવ ! મુખને સ્વામિને કાઢું છું રહીશ નહિ, કારણ કે હવે ઝુરવાથી અર્થાત્ રડવાથી કાંઈ પણ વળવાનું નથી, જે બનવાનું હતું તે બની ગયું. હવે તે ફરવાનું નથી. ૯

(ગોપાતની દેશીમાં)

रे जीव ! धीरपणुं मन आण,
कायरपणुं कीधे बहु हाण;

[illegible] કે [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] છે
[illegible] [illegible] [illegible] છે, [illegible]
[illegible] છે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
છે, [illegible] [illegible] અને [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] છે, [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] છે, [illegible] નું [illegible]
[illegible] છે

पढो वेद कुरेश गन्यो,
इत सींदे १ प्रदीप आवतो।
जिनको ईहो नहि मोहर,
उदाहरण पित जिनसी घट. १३

આ સંસારમાં માતા, પિતા, ભાઈ-બહેન,
સ્ત્રી, પુત્ર વિગેરે કુટુંબીઓના બાળકો અનેક

जिय रसनी मोंहे मार,
पयनें गोरस में पसार;
मथियें दिये सदा मारो,
तिनें तुमरे नेर दूर करीये. १५

હવે આ સંસારમાં સ્નેહવાળા પ્રાણી જ દુઃખી થાય છે, તે બીજાને દૃષ્ટાંત આપી બતાવે છે. જેમ ગોરસ, ગોરસ કહેતાં દૂધ, દહીં અને ઘી એવો અર્થ થાય છે, પણ અહીં ગોરસ શબ્દથી દહીંજ અર્થ લેવાનો છે. દહીં પાછલી રાતે મ્હોટા ધંધાથી અવાજ કરી પોકાર કરતું ન હોય ? તેમ કહે છે કે હે બાઇઓ ! મ્હારામાં સ્નેહ-ચિકાશ હોવાથી તેના લીધે જ હું દુઃખી થાઉં છું. અને મ્હારું હૃદય સદા-રવૈયાં મંથન કરાય છે, વલોવી નંખાય છે. માટે તમારે કોઇએ સ્નેહ ધારણ

તો આવની કાલે બોલશે. એમ ધારી પોતાના ખભે ઉપાડી ફરે છે. ભાઈના ઉપર પોતાનો ઘણો સ્નેહ હોવાને લીધે તે કાળ ધર્મ પામી ગયા છે એમ જણવામાં આવતું નથી. પછી તો ભાઈના ગુણો યાદ કરી કરી બળભદ્રજી બહુ રોયા. સ્નેહ રાગ જીવને અનેક સંતાપ કરાવનાર થાય છે જ્યારે પોતાને જાણવામાં આવ્યું કે તેઓ મરણ ને શરણ થએલ છે, ત્યારે તેમને એકદમ વૈરાગ્ય ભાવ ઉત્પન્ન થયો, ભાઈના દેહને અગ્નિ સંસ્કાર કરી દીક્ષા લીધી; શુદ્ધ ચારિત્ર પાલન કરનારા થયા.

स्वामी पट खंड पृथ्वीतणो,
सगर नाम जस जग जग घणो;
साठ सहस बेटा जेहने,
जुगतें काळ हुवो तेहने. २४

હિમ્મત રાખવી જોઇએ. ત્યારે દેવે પોતાનું સ્વરૂપ પ્રગટ કરીને કહ્યું કે-તમારા સાઠ હજાર પુત્રો મૃત્યુને પામ્યા છે. તે સર્વ બીના દેવે જણાવી. સગર ચક્રવર્તીના હૃદયને મજબૂત બનાવ્યું; એ પ્રમાણે રાજાના હૃદયને દેવે મજબૂત ન કર્યું હોત તો તેના હૃદયના પણ સેંકડો ટુકડા થઇ જાત-ફાટી જાત, અને પત્તો પણ લાગત નહીં. વળી શ્રી જિન પ્રતિમાના દર્શનથી પ્રતિબોધ પામી વૈરાગ્યવાન થઇ પોતાની સ્ત્રીને સગર્ભા મૂકી સિજ્જંભવસૂરિ શ્રીપ્રભવસ્વામીની પાસે દીક્ષા અંગીકાર કરી આચાર્ય બન્યા અને ચૌદ પૂરવના જ્ઞાનને ધરનારા થયા. મનકનામના પોતાના પુત્રને દીક્ષા આપી અને આ મ્હારો પુત્ર છે, એમ કોઇને પણ જણાવ્યું નહિ. ત્યારબાદ શ્રુતજ્ઞાનના

श्रीमान् नृपश्रेणिको,
नागाख्यो रथिकः प्रसन्न-
नृपतिर्यातृपथः कोणिकः ।
ज्ञानाढ्यो हरिभद्रसूरिमुनिपः
सूरिश्च सिज्जंभवः,
पुत्रप्रेमणि मोहिता भुवि न के
गांभीर्यभाजोऽपि हि ॥१॥

અર્થાત્– પુત્રના પ્રેમમાં મોહિત થયાના દૃષ્ટાંતો બતાવે છે:–શ્રીશાલિભદ્રના પિતા ગોભદ્ર શેઠ, સગરનામા ચક્રવર્તી, શ્રી રામચંદ્રજીના પિતા દશરથ, શ્રીમાન્ મહારાજા શ્રેણિક, મહારાજા શ્રેણિકનો રથ ચલાવનાર શેઠ નાગ નામનો રથિક, પ્રસન્નચંદ્રરાજઋષિ, પૃથ્વીપતિ કોણિક, જ્ઞાનના ભંડાર શ્રી હરિભદ્ર સૂરીશ્વરજી,

इसो जाणी चारित्र आदरी
  शुद्ध पाळी शिवरमणी वरी;
वरशे इम वळी करशे जेह,
  निश्चे सुखिया थाशे तेह. २९

હે ભાગ્યવાનો ! મનની ખટ-પટ, ચંચલતા, ચપલતા તેમજ મલીનતા વિગેરે છોડીને આદર પૂર્વક સાવધાનીથી તમે હવે સાંભળો–કે જે ઉત્તમ પુરૂષોએ કર્યું–આચર્યું. સગર ચક્રવર્તી અને બળદેવ વિગેરે વિચારે છે કે–સ્નેહથી જીવને બહુ દુઃખ થાય છે, કારણ કે–'स्नेहमूलानि दुःखानि' અનેક પ્રકારના દુઃખોનું મૂલ સ્નેહ–રાગ છે. માટે જ્યાં સ્નેહ નથી, ત્યાં દુઃખ પણ નથી. તેથી સ્નેહ સંબંધનોજ ત્યાગ કરવો જોઇએ. ૨૭

थशे. એટલે મોક્ષના અનંતા અવ્યાબાધ સુખને પામશે. २९

इम सांभळ श्रावक शिवराज,
मोह न लहिये शिवनो राज;
केहनो धन केहनो परिवार,
ए सवि लह्या अनंतीवार. ३०

हवे साची सद्दहणा लही,
एह सरिस जग बीजी नहीं;
परखी लीधो छे एह घणो,
तेहनो वारंवार शुं भणो. ३१

धरी संवेग उदासी धरो,
अपूरव करणी कोइ संग्रहो;

શિવનો શલ્ય ન મેળવી શકીએ. માટે અન-ર્થનું મૂળ કારણભૂત જે મોહ, તેને જલાંજલિ આપો, એટલે તેનો સર્વથા ત્યાગ કરો. વળી હે મહાનુભાવ ! વિચાર કરો કે—કોનું ધન ? અને કોનો પરિવાર ? એ સર્વ પદાર્થો જીવ અનંતીવાર પામ્યો છે, માટે તેના મોહનો ત્યાગ કરવો જોઇએ. ૩૭

હવે સાચી સદ્દહણા એટલે કે-" જે જિનેશ્વર ભગવાને કહ્યું તેજ સાચું અને તેજ શંકા વિનાનું " એવું જે મનમાં નિશ્ચય થયું, તેનું નામ શુદ્ધ શ્રદ્ધા કહેવાય છે. તેવી સાચી શ્રદ્ધા પ્રાપ્ત કરેલ છે, અને એના સરખી જગતમાં બીજી કોઇ વસ્તુ નથી, કારણ કે સર્વ ગુણોનો આધાર તેમજ ભાજન રૂપે એજ છે, અને એના વિના સર્વ ક્રિયા અનુષ્ઠાન નિરર્થક કહેલ

આ સ્વાધ્યાયનો અર્થ વિ. સં. ૧૯૯૨ ના મહાવદ ૧ શનિવારે અમદાવાદ માંયે પરમ પૂજ્ય-પ્રાતઃસ્મરણીય આચાર્ય વર્ય શ્રી ભ્રાતૃ-ચંદ્ર સૂરીશ્વરજીના શિષ્ય મુનિસાગરચંદ્રે પોતાની સ્વલ્પ બુદ્ધિના અનુસારે પોતાના અને પરના કલ્યાણના અર્થે લખ્યો છે. ॐ શાન્તિઃ

શ્રી સંવેગ-બત્રિશી-સ્વાધ્યાય : સાર્થ :

॥ સમાપ્ત: ॥

મંત્રનું સ્મરણ કરવું. એવી રીતે ઇષ્ટ દેવ-ગુરૂને નમસ્કાર અને તેમના નામનું સ્મરણ કરીને શ્રાવકને ભાવવા યોગ્ય જે શ્રાવકના ત્રણ મનોરથ તેની ચિત્તમાં ધારણા ધરી તે કહીશું એટલે શ્રાવકના ત્રણ મનોરથ સંબંધી બીનાને જણાવીશું ૧

अध्ययन त्रीजे श्री ठाणांग,
ते बोल्या जिनवरें प्रसंग;
पूरा पुण्य तणें ए उदय,
पुण्यवंतने आवे हृदय. २

અર્થ—શ્રી ઠાણાંગ સૂત્રના ત્રીજા અધ્યયનમાં શ્રાવકના ત્રણ મનોરથો પ્રસંગને લઇ શ્રી જિનેશ્વરદેવોએ પ્રગટ કરેલા છે, તે મનોરથો કેવા જીવને પ્રગટ થાય? તે બતાવે છે કે-જેણે પૂર્વભવમાં પૂરા પુણ્ય ઉપાર્જન કરેલા હોય અને તે પુણ્ય જે જીવને ઉદયમાં આવ્યા હોય

) પ્રકાશ (૫) સંજ્ઞા (૬) [illegible]
[illegible] (૭) [illegible] (૮) [illegible]
) અનભિગ્રહ (૧૦) [illegible] અને
૧૧) [illegible] કે [illegible]
[illegible] છે. તેને [illegible] નહીં પણ કહે-
[illegible] છે. એ પ્રમાણે જે અજ્ઞાન મિથ્યા હોય છે
[illegible] ત્યાં સુધી [illegible] નથી આવતું. તેને
[illegible] ત્યાં સુધી [illegible] પરિભ્રમણ કરે
[illegible] તેને [illegible] પણ તેને
[illegible] નહીં. અર્થાત્ જે અજ્ઞાન મોહ [illegible]
[illegible] નહીં. જે અજ્ઞાન મોહ
[illegible] નહીં થશે. ૧

मेरा मोनरा मे ये ज्ञान,
पडुया दूरन मना निदान;

परिग्रह पूठें आरंभ छे सहि,
भजना आरंभे थाय;
परिग्रह केरी आगमें इम भण्युं,
तिणें भव मूल कहाय. श्रम० १७
जालि मयालि प्रमुख ते धन्य भणुं,
परिग्रह आरंभ टालि,
जेणे सूधुं संयम आदर्युं,
ते प्रणमुं त्रिहु कालि. श्रमणो० १८

અર્થ—હે પ્રભુજી! હે પરમાત્મા! તે દિવસ ક્યારે આવશે? કે સમજણ પૂર્વક સમતા અને સંતોષના સ્થાનમાં ચિત્તને આણી રમાડીશું, તથા નવ પ્રકારના બાહ્ય પરિગ્રહનો સંગ્રહ એટલે કે એકઠા કરવા પણું જે છે તે મમત્વ અને અસંતોષનું કારણ છે. એમ જાણી—

શ્રી જૈન શાસનમાં પૂર્વે અનેક મહાત્માઓ થઈ ગયા છે, જેવા કે-જાલિ અને મયાલિ વિગેરે મુનિરાજો-તેઓને હું ધન્યવાદ આપું છું, અને તેઓના જન્મને પણ હું સફળ માનું છું, કારણ કે તેઓએ અનેક દોષોના નિમિત્ત ભૂત એવા પરિગ્રહ અને આરંભને છોડી પવિત્ર સંયમને આદર્યું, અને મોક્ષ મેળવવાના રંગી થયા. તેવા મુનિરાજોને હું ત્રણે કાળ-વંદન-નમસ્કાર કરૂં છું. એમ તત્વના ગવેષી શ્રાવક હમ્મેશાં પહેલા મનોરથને ભાવે ૧૮

श्रमणो पासक पासक सारना,
बीय मनोरथ एह;
करतो करे ते बहुली निर्जरा,
पामे भवदुह छेह-श्रम० १९
कहियें हुं पण मुंडपणुं धरी,

નવ પ્રકારે ભાવમુંડ અર્થાત્ પાંચે ઇંદ્રિયોના ઉપર કાબુ મેળવવો, અને તેઓને વિષયોમાં ન ફસવા દેવી, અને ચાર કષાય એટલે ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ તેઓને પાતલા પાડવાની ચીવટ રાખવી તે, એ નવ પ્રકારનું ભાવમુંડપણું કહેવાય છે. અને દશમું દ્રવ્ય મુંડપણું એટલે મસ્તકને કેશ-વાળ વિનાનું કરવું તે અને ઘર, સ્ત્રી, પુત્ર-પરિવાર વિગેરેનો ત્યાગ કરી પવિત્ર મુનિપણાને હું કયારે આચરીશ, અર્થાત્ એવા દશ પ્રકારના મુંડપણાને કયારે હું સેવીશ, તેમજ મનમાં ઉત્તમ ભાવના લાવી સર્વથા પ્રકારે અણગારપણાને કયારે હું ધારણ કરીશ. એમ તત્વના શોધનાર શ્રાવક હમેશાં બીજા મનોરથને વિષે આવી ભાવના કરે. ૨૦

વળી હું કયારે શુદ્ધ-નિરતિચાર રૂપે અ-

થઇશ. અને હમ્મેશાં ગુરૂકુલવાસને સેવનારો અર્થાત્ ગુરૂકુલમાં વસનારો હું ક્યારે થઇશ. એમ તત્વના જિજ્ઞાસુ-શ્રાવક હમ્મેશાં બીજા મનોરથને વિષે ભાવના કરે. ૨૧

सहिस्युं परिसह वीश बे आगळा,
उपसग्ग त्रिहुं प्रकार;
करिस्युं मसाणे काउसग्ग एकलो,
पूरव मुनि संभार-श्रम० २२
समतिअें समिति निरति राखिस्युं,
बंभतणी नव वाड;
कर्मतणां दळ कहियें चूरिस्युं,
पूरिस्युं मनचि रुहाड-श्रम० २३
गिरिसमेतें शत्रुंजय गिरि चढी,
विपुल गिरि वैभार;

સહન કરનારો થઇશ. અને પૂર્વકાળમાં થઈ ગએલ મુનિઓને યાદ કરી નિર્ભયતાથી શ્મશાન ભૂમિમાં એકલો રહ્યો થકો કર્મનિર્જરાને માટે કાઉસગ્ગ કરનારો હું ક્યારે થઇશ. એમ આત્મ કલ્યાણના ગવેષી શ્રાવક હમ્મેશાં બીજા મનોરથને વિષે ભાવના કરે. ૨૨

રૂડી રીતે ઉપયોગપૂર્વક પ્રવૃત્તિ કરવી તે સમિતિ કહેવાય છે. અને તે સમિતિના પાંચ ભેદ છે.

(૧) ઇર્યા સમિતિ (૨) ભાષા સમિતિ (૩) એષણા સમિતિ (૪) આદાન નિક્ષેપણા સમિતિ (૫) પારિષ્ઠાપનિકા સમિતિ.

એ પાંચે સમિતિને હું શુદ્ધ મતિવાળો થયો થકો અતિચાર વિનાની-નિર્મલ રાખનારો ક્યારે થઇશ. મૈથુનનો ત્યાગ તેનું નામ બ્રહ્મચર્ય તે

સાતમી વાડે-કવલ લેતાં ઘીના બિંદુ ઝરે
 એવો સરસ આહાર બ્રહ્મચારીએ
 કરવો નહીં.

આઠમી વાડે-વિશેષ પડતો આહાર બ્રહ્મચા-
 રીએ કરવો નહીં.

નવમી વાડે-સ્નાન અને વિલેપન આદિ
 અંગવિભૂષાનાં ચિહ્નો બ્રહ્મચારીએ
 કરવાં નહીં.

એ નવ પ્રકારે બ્રહ્મચર્યની વાડોને સંપૂર્ણ પણે પાલન કરનારો હું ક્યારે થઇશ. સંસારમાં જીવને ભમાડનાર કર્મોના જથ્થાને પંડિત વીર્યે કરીને ક્યારે હું ચુરેચૂરા કરીશ. અને મારા મનના મનોરથો-ઉમંગો ક્યારે હું પૂર્ણ કરીશ. એમ તત્વના ગવેષક શ્રાવક હમ્મેશાં બીજા મનોરથને વિષે ભાવના કરે. ૨૩

श्रद्धा नीरैं निरमल थाइस्यूं,
पाप पंक मळ धोई-श्रम० २६

અર્થ—હવે તત્વને જોનાર એવા શ્રમણોપાસક તેને ભાવવા યોગ્ય ત્રીજો મનોરથ તે આ છે, તે મનોરથને કરતો શ્રાવક બહુ પ્રકારે કર્મોની નિર્જરાને કરે અને સંસાર સંબંધી સર્વ દુઃખોના નાશને કરે. ૨૫

અણુસણ કરવાના શુભ હેતુએ ઓદારિક શરીરને સુકાવવા તથા વાત, પિત્ત અને કફને પાતળા પાડવા માટે જે તપનું આચરવું થાય, તેનું નામ દ્રવ્ય સંલેખણા અને કર્મ તથા કષાયને પાતળા પાડવા અથવા નાશ કરવા માટે જે તપનું આચરવું થાય, તેનું નામ ભાવ સંલેખણા. એમ બે પ્રકારની દ્રવ્યથી અને ભાવથી સંલેખણાને ક્યારે હું પણ કરનારો

મરણે કરી મરતાં જ રહ્યાં, પરંતુ જિનેશ્વ-
રદેવે બતાવેલાં સમ્યક્ પ્રકારનાં પંડિત
મરણોને આ જીવ પામ્યો નથી કે જે પંડિત
મરણો ત્રણ પ્રકારના છે. તેને અનુક્રમે કહીએ
એવું કહેવામાં આવે છે. પ્રથમ પાદપોપગમન-
અનશન-મરણ એટલે વૃક્ષની જેમ પડીને
સ્થિર, હાલ્યા વિનાનો રહી પોતાની મેળે,
તેની પ્રતિક્રિયા અર્થાત્ ચિકિત્સા, સાર-
સંભાળ ન કરવી, અને તેની સાથે ચાર પ્રકા-
રના આહાર એટલે, અશન, પાન, ખાદિમ
અને સ્વાદિમ, એનો ત્યાગ કરવો, તે
પાદપોપગમન અનશન કહેવાય છે

બીજું ઇંગિત-મરણ એટલે મર્યાદા કરેલ
સ્થાનમાં રહેવું, અને તેની સાથે ચાર પ્રકા-
રના આહારનો ત્યાગ કરવો, તેથી જે મરણ
થાય તે ઇંગિત મરણ કહેવાય છે.

શ્રાવક ત્રીજા મનોરથને વિષે હમ્મેશાં ભાવના કરે. ૨૬

तें दिन कइयें मुजने आवशे,
आराधि शुभ जाणः
सहित समाधियें काल अवंछतो,
वसइयुं परम पद ठाण–श्रम० २७

અર્થ–ધ્યાન એટલે ધ્યેય (ધ્યાન કરવા યોગ્ય) વસ્તુમાં ચિત્તવૃત્તિની એકતાનતા અર્થાત્ અવિચ્છિન્ન રૂપે નિરંતર ધ્યેય વસ્તુમાં એક સરખી રીતે લાગી રહેવું, તેનું નામ ધ્યાન કહેવાય છે. તેવી ચિત્તની એકાગ્રતા ઉત્કૃષ્ટ બેઘડી સુધી એક વસ્તુના વિચારમાં રહે. એથી અધીક ટાઈમ છદ્મસ્થને એકાગ્રતા રહે નહીં. તેથી પછી ધ્યાનાંતર કહેવાય, બીજી વસ્તુના ધ્યાનમાં ચિત્તની એકા

અનાદિ કાળથી લઇને અને અનંત કાળ ક્રે..
'પરમ-પુરૂષ એ પંચ' શ્રી અરિહંત, સિદ્ધ,
આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને સર્વ સાધુ ભગવંતો
એ પાંચનેજ પરમ-પુરૂષ તરિકે કહ્યા છે, એટલે
વર્ણવ્યા છે. તે શિવાય કોઇ પણ પરમ-પુરૂષની
ગણનામાં આવી શકે નહિ. 'તેહના પય ભવ
ભવ શરણ' આ પંચ પરમેષ્ઠી પરમ-પુરૂષ
તેનાં જે ચરણ તે મ્હારા આત્માને ભવોભવ
શરણ હજો તેમનુંજ હું શરણ ગ્રહણ કરૂં છું.
એજ મ્હારા આત્માને ઉદ્ધાર કરનારા છે.
બીજા કોઇ પણ મ્હારા આત્માને તારનારા નથી.
'મન ન કરૂં ખલ ખંચ' એ બાબતમાં મ્હારા
મનને કોઇ જાતનો શંસય [illegible]ી. નિશ્ચય છે.
એજ [illegible] અંતર [illegible] સાચી
છે. [illegible] હું [illegible]

હોય તે ભાવ મહાવીર પ્રભુ કહેવાય છે. આ ભાવ નિક્ષેપ જાણવો. 'ચિહું ઉપર નિરતો એક ભાવ' આ પરમાત્માના ચારે નિક્ષેપાઓના ઉપર પોતાનો ભાવ નિશ્ચયથી ખરેખર આવવો જોઇએ, પોતાના ભાવ વિના બધુંએ નકામું છે તેથી ભાવની શુદ્ધિ અવશ્ય જોઇએ. કે તે મ્હારા પરમ પૂજ્ય છે. તેઓનાં નામ રટન કરવાથી, તેઓની મૂર્તિની સેવા પૂજા કરવાથી તેઓની છદ્મસ્થ અવસ્થા ભાવવાથી અને તેઓની કેવલી અવસ્થા ભાવવાથી ભાવનાર આત્માનું કલ્યાણ થાય છે. ઉત્તમ માર્ગે ચડે છે અને અનુક્રમે મોક્ષ પર્યંતના સુખો પામે છે. માટે ચારે નિક્ષેપાએ કરી સહિત એવા અરિહંત ભગવંતને હું શુદ્ધ ભાવે કરી વંદન કરૂં છું અને નમસ્કાર કરૂં છું ૭

અથવા અનંતા સુખોમાં લયલીન એવા શાશ્વતા પરમાત્માઓ તેઓને મ્હારો નમસ્કાર થાઓ. ૮

તીર્થોના સ્મરણથી પોતાને થતો આનંદ હવેથી તે જણાવે છેઃ—

शत्रुंजय तीरथ गिरनार,
अष्टापद वली गिरिवैभार;
शिखर समेत विपुल गिरींद्र,
तसु समरण मुझ मन आनंद. ९

અર્થઃ—' શત્રુંજય તીરથ ગિરનાર ' શ્રી શત્રુંજય તીર્થ, શ્રી ગિરનાર તીર્થ, ' અષ્ટાપદ વલી ગિરિવૈભાર ' શ્રી અષ્ટાપદ તીર્થ, તેમજ શ્રી વૈભારગિરિ તીર્થ. ' શિખર સમેત વિપુલ ગિરીંદ્ર ' શ્રીશિખર-સમેત તીર્થ, અને ગિરિઓમાં શ્રેષ્ઠ શ્રી વિપુલગિરિ તીર્થ વિગેરે

અક્ષર મેં મ્હારા અંતઃકરણમાં સદ્દહ્યો છે-ધાર્યો છે શ્રી ભગવતીજી સૂત્રમાં એજ બતાવેલ છે કે– "तमेव सच्चं निस्संकं जं जिणेहिं पवेइयं"– જે જિનેશ્વરોએ કહ્યું તેજ સાચું અને શંકા વિનાનું આવી સદ્દહણા અને સમજણ છે તેજ તારનારી છે. 'ભાવ શુદ્ધ એહજ દોહિલો' એવો શુદ્ધ આત્માનો ભાવ થવો તેજ ખરેખર દુર્લભ છે. અનાદિ કાળથી સંસારમાં ભમતાં જીવને ન પ્રાપ્ત થએલ હોય તો તે આજ વસ્તુ છે. 'એહ થકી સહુએ સોહિલો' એની જો પ્રાપ્તિ થઈ એટલે "જે જિનેશ્વરોએ કહ્યું તેજ સાચું અને શંકા વિનાનું છે" એવી શ્રદ્ધા આત્મામાં મજબૂત થઈ તો અનંત સંસાર નાશ પામ્યો, અને ભાવની નિર્મલતા થવાથી પછી કોઈ વસ્તુની દુર્લભતા રહેતી નથી, સર્વ પ્રકારની સામગ્રી સુલભ થઈ જાય છે. અથવા

'મેટ્યું પરિગ્રહ બહુ આરંભ, અનેક પ્રકારના આરંભ-પાપો કરી ઘણો પરિગ્રહ એકઠો કર્યો, પરિગ્રહ એટલે પદાર્થો પર મૂર્છા-આશક્તિ ધારણ કરવી, તે. 'ક્રોધ માન માયા ને લોભ' ક્રોધ એટલે અપ્રીતિ, અરૂચિ, અક્ષમા અથવા દયાને નાશ કરનાર, તે. માન એટલે અહંકાર, ઉદ્ધતપણું અથવા વિનય ગુણને નાશ કરનાર તે. માયા એટલે કપટ, પ્રપંચ, છલ-ભેદ, અવિશ્વાસ પેદા કરનાર અથવા મિત્રતાને નાશ કરનાર તે. લોભ એટલે તૃષ્ણા, આશા, પદાર્થોપર આશક્તિ રહેવાથી મુંઝવાપણું, અદાતારતા અથવા સર્વ ગુણોને નાશ કરનાર, તે. 'રાગ દ્વેષને લિધી ઘોભ' રાગ એટલે પ્રેમ બંધન, મ્હારાપણું અથવા કામ-રાગ, સ્નેહ-રાગ અને દૃષ્ટિ-રાગને લઇ સન્માર્ગથી અટકાવનાર અને માયા લોભને પેદા

'મેરયુ પરિગ્રહ બહુ આરંભ, અનેક પ્રકારના આરંભ-પાપો કરી ઘણો પરિગ્રહ એકઠો કર્યો, પરિગ્રહ એટલે પદાર્થો પર મૂર્છા આશક્તિ ધારણ કરવી, તે. 'ક્રોધ માન માયા ને લોભ' ક્રોધ એટલે અપ્રીતિ, અરુચિ, અક્ષમા અથવા દયાને નાશ કરનાર, તે. માન એટલે અહંકાર, ઉદ્ધતપણું અથવા વિનય ગુણને નાશ કરનાર તે. માયા એટલે કપટ, પ્રપંચ, છલ-ભેદ, અવિશ્વાસ પેદા કરનાર અથવા મિત્રતાને નાશ કરનાર તે. લોભ એટલે તૃષ્ણા, આશા, પદાર્થોપર આશક્તિ રહેવાથી કુંજુશ-પણું, અદાતારતા અથવા સર્વ ગુણોને નાશ કરનાર, તે. 'રાગ દ્વેષને દિધી ચોભ' રાગ એટલે પ્રેમ બંધન, મ્હારાપણું અથવા કામ-રાગ, સ્નેહ-રાગ અને દૃષ્ટિ-રાગને લઇ સન્મા ર્ગથી અટકાવનાર અને માયા લોભને પે

[illegible] [illegible] અને [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] છે, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] છે [illegible] [illegible] છે [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
તે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
છે, જેમ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] છે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] છે, જે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

શ્રીમાનંદસૂરીશ્વરવિરચિત—

શ્રી આત્મશુદ્ધિની ભાવના

[illegible], પૈ ૨.

અસ્થિર પર મન સ્થિર કરી,
સ્થિરો છે ગુણ ભંડાર;
અસ્થિરવિષે મન વારવું,
સ્થિર પાડવું સંસ્કાર. ॥૧॥

અર્થ કર્તા—
પ્રગુરુ શ્રીબુદ્ધિસાગરસૂરીશ્વરશિષ્ય મુનિ
મહારાજ શ્રીઅમરચંદ્ર—

અર્થઃ— અસ્થિર પર મન સ્થિર કરી
[illegible]માં રૈયત અને પછી [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] પદાર્થોમાંથી મનને [illegible]
[illegible] કરી અને અસ્થિર [illegible] વિષે [illegible]

અર્થઃ-' રે મન ! તેં અસ્થિર પદે, મન ! તેં ચંચલતાએ કરીને અજ્ઞાનવસેં 'કીધા કર્મંહ કોડ' ન કરવા લાયક ક્રોડો કર્મો કર્યા. 'રાગતણે રંગે કરી' સંસારિક પુદ્ગલ સંબંધી રાગના તાબેદાર બની અથવા મોહના રંગરાગ-ક્રિયામાં ફસાઇને અનેક પાપો કર્યા 'જીવહ આલી ખોડ' અરે મન ! તેં આવા કર્મ આચરીને જીવને મ્હોટી ખોટમાં નાખ્યો અથવા જીવને તેં કલંકિત કર્યો, એમ કરવાથી ચેતનને નિજ ગુણમાં તેં હાની પહોંચાડી. તેથી એ તેં સારૂં ન કર્યું, ૨

આત્મ નિન્દા કરે છે—

पंचेंद्री परवसपणें,
जे में कीधा पाप;

धन्यास्ते त्रितये येषां,
विसंवादो न विद्यते ॥१॥
मनस्यन्यद्वचस्यन्यत्,
कार्ये चान्यद् दुरात्मनाम् ॥
मनस्येकं वचस्येकं,
कर्मण्येकं महात्मनाम् ॥२॥

અર્થાત્-સજ્જન તો આવા હોય છે-જેવા ચિત્તમાં તેવાજ વાણીમાં અને જેવા વાણીમાં તેવાજ ક્રિયામાં એટલે ત્રણેમાં જેનો વિસંવાદ હોતો નથી, તે ભાગ્યશાળી સજ્જનો સમજવા. અને દુરાત્માઓતો મનથી જુદા, વચનથી ન્યારા અને કાયાથી જુદી જુદી પ્રવૃત્તિ કરનારા હોય છે. તે દુર્જન જાણવા. આમ કરવાથી તો 'ગયવર કેરા દ' ' હાથીના દાંતની જેમ 'દ

મુસાફિરી હોય છે, તો પણ શ્રમણ પુરૂષોએ સારી રીતે વિચારીને જ કરનારા થવું જોઈએ ૪ કારણકે-શસ્ત્ર-રોગ, અગ્નિ અને ઝેર વિગેરેને દૂર કરવાના ઉપાય કહેલા છે, પરંતુ સહસાત્કારે કરેલ કાર્યથી ઉત્પન્ન થએલ દુઃખને દૂર કરવાનું ઔષધ નથી. ૫ એટલા માટે શ્રમણ પુરૂષોએ સારા વા ખોટા કાર્યને કરતાં પહેલાં જ યત્ન પૂર્વક તેના પરિણામનો વિચાર કરવો જોઈએ, કારણ કે-અતિ ઉતાવળથી કરેલા કર્મનો વિપાક એટલે દુઃખ તે મરણ પર્યન્ત હૃદયને બાળનાર શલ્યની માફક થઈ પડે છે ૬

મનની ચપલતા વર્જવાનું જણાવેછે.-

નીચો ઉંચો ધોરછે,
તુરા જેમ તું ભાગ;

ર્થ:-'જેમ તેમ એ ઘર પરિહરી'
કેનતે, શુભ કર્મના ઉદયે અને
ની નિર્મળતા થએ થકે મિથ્યાત્વ, અવિ-
રૂપ પાપ ઘરનો, એ તેં ત્યાગ કર્યો, અને
ર્યો દૂર વિદેશ' સમ્યક્ત્વ, સંયમ રૂપ
માર્ગમાં આવ્યો, એટલે તે પાલન કરવામાં
પ્રવર્ત્યો છું તો 'રે કાયા! તું માવિવા
કાયા! પરિપક્વ અનુભવ જ્ઞાનવિનાના
વડા! હે ચેતન! હવે તું તે ઉત્તમ સંય
ાર્ગ પ્રતે નિર્બલ મનવાળો ન બનતાં, પરિ
ંયમ માર્ગમાં પરિસહાદિક કષ્ટોને જોઈને,
હિંમત ન થતા, 'પાછી હરી મ દેશ્યદિર પા
મિથ્યાત્વ, અવિરતિ રૂપ તજેલા ઘર ત
તું તારી દષ્ટિ ન કરીશ, એટલે અસંયમ
પાપ માર્ગને સેવવાની બુદ્ધિ ન કરીશ. કેમ

वदति जनो विषय एव रमणीयः
तिलतैलमेव मिष्टं,
येन न दृष्टं घृतं क्वापि ॥ ३ ॥
दो पंथेहिं न गम्मइ,
दो मुहसुई न सीवए कंथं ॥
दुन्नि न हुंति कया वि हु,
इंदियसुक्खं च मुक्खं च
उग्रं तपः कपटतामपि लभ
कीर्तुज्ज्वलानि च कुला
कि

છે. અને એઓથી રહિત થએલ આત્મા સં-
સારથી મુક્ત છે, એટલે મોક્ષ મેળવે છે. ॥૧॥
ઇંદ્રિયોના વિષયો કુપુરૂષને પોતાના તાબે
કરે છે, પણ સુપુરૂષ ને કરી શક્તા નથી;
કરોળીયાની જાળ મચ્છરોને ફસાવે છે પણ
હાથીને ફસાવવા સમર્થ નથી. ૨ નથી અનુ-
ભવ્યો પરમાનંદ જેણે એવો જે પુરૂષ તે
વિષયને જ રમણીય-આનંદકારી કહે છે;
જેમ જેણે કોઇ જગ્યાએ ઘી જોયું નથી તે
વાલના તેલને જ મીઠું માને તેમાં કાંઇ
નવાઈ નથી. ૩ હે જીવ! એક સાથે બે માર્ગે
જઈ શકાય નહિ અને બે મુખવાળી સોઇ
વસ્ત્રને સીવી શકે નહિ. તેમ ઇન્દ્રિય સુખ
અને મોક્ષ એ બન્ને એક સાથે કદાપિ હોઇ
શકતા નથી. માટે મોક્ષના ઇચ્છુઓએ ક્ષણમાં
નષ્ટ થનારા વિષયોની લાલસાને તજી દેવી

जना ! जिनोपदेशोऽयं,
संक्षेपाद् बन्धमोक्षयोः ॥१॥
कारणात्प्रियतामेति,
द्वेष्यो भवति कारणात् ॥
स्वार्थार्थी जीवलोकोऽयं,
न कस्यचित्कस्यचित्प्रियः ॥२॥
वृक्षं क्षीणफलं त्यजन्ति विहगाः
शुष्कं सरः सारसाः ।
पुष्पं पर्युषितं त्यजन्ति मधुपा
दग्धं वनान्तं मृगाः ॥
निर्द्रव्यं पुरुषं त्यजन्ति गणिका
भ्रष्टं नृपं सेवकाः ।
सर्वः स्वार्थवशाज्जनोऽभिरमते
नो(भोः) कस्य को वल्लभः ॥ ३ ॥

છે: આ જીવલોક સર્વે પોતપોતાના સ્વાર્થના મતલબી છે. મતલબ શિવાય કોઈ પણ કોઈ-નો પ્રિય નથી આવો સંસારનો સંબંધ છે; તેમાં ફસાવવું ન જોઈએ. ૨ જુઓ-પક્ષિઓ ફલ રહિત વૃક્ષનો ત્યાગ કરે છે, સુકાઈ ગયેલાં સરોવરને સારસ પક્ષીઓ છોડી દે છે, ભમ્રાઓ કરમાએલ ફુલને તજી દે છે, બળી ગએલા વનનો હરણીયાઓ ત્યાગ કરે છે, દ્રવ્ય રહિત પુરૂષની ગણિકાઓ ઉપેક્ષા કરે છે, ભ્રષ્ટ થએલા રાજાનો સેવક લોકો ત્યાગ કરે છે, સર્વે કોઈ સ્વાર્થના અંગે મનુષ્ય રાગી થાય છે; વિના સ્વાર્થે કોઈ કોઈનો વાલો નથી, સંસારનું આવું સ્વરૂપ છે, માટે તેમાં ફસાવવું ન જોઈએ ૩ આ સંસારમાં પરિભ્રમણ કરતા જીવોને કેટલા સુખ સંબંધો થયા? અર્થાત્ અનંતા સંબંધો થયા છે; છતાં પણ

છે. આ જીવલોક સર્વે પોતપોતાના સ્વાર્થમાં
મનલગ્ની છે મતલબ શિવાય કોઈ પણ કોઈ-
નો પ્રિય નથી એવો સંસારનો સંબંધ છે,
તેમાં ફસાવવું ન જોઈએ. ૨ જુઓ-પંખીઓ ફલ
રહિત વૃક્ષનો ત્યાગ કરે છે, સુકાઈ ગયેલા
સરોવરને સારસ પક્ષીઓ છોડી દે છે, ભમ-
રાઓ કરમાએલા ફુલને તજી દે છે, બળી
ગએલા વનનો હરણીઆઓ ત્યાગ કરે છે,
ધન રહિત પુરૂષની ગણિકાઓ ઉપેક્ષા કરે છે,
ભ્રષ્ટ થએલા રાજાનો સેવક લોકો ત્યાગ કરે છે,
સર્વે કોઈ સ્વાર્થના અર્થે મનુષ્ય રાગી થાય
છે; વિના સ્વાર્થે કોઈ કોઈનો વાલો નથી,
સંસારનું આવું સ્વરૂપ છે, માટે તેમાં ફસા-
વવું ન જોઈએ ૩ આ સંસારમાં પરિભ્રમણ
કરતા જીવોને કેટલા સુખ સંબંધિ થયા!
અર્થાત્ અનંતા સંબંધિ થયા છે, કંઈ પણ

દાયક છે. ૨ જે કામસુખ લોકમાં છે તે અને દેવોનું જે દિવ્ય મહાસુખ છે તે, વીતરાગ સુખની આગે અનંતમા ભાગને પણ પહોંચી શકતા નથી, એવાં અલ્પ અને તુચ્છ છે. માટે તજવા યોગ્ય છે. ૩ બે હાથ જેના કંપી રહ્યા છે, શરીરની શોભા ચાલી ગઈ છે, દાંત પણ પડવા લાગ્યા છે, મૃત્યુ વિલંબરહિત નજીક આવેલ છે, તો પણ જીવ વિષયોની ઈચ્છા કર્યા કરે છે. ૪ જેઓને ભિક્ષા ભોજન, તે પણ નીરસ અને એકવાર મલે છે, પૃથ્વી તેજ જેનો પલંગ છે, પોતાનું શરીર માત્ર પરિવાર છે, વસ્ત્રોમાં જુના કપડાના કકડાથી બનેલ ગોદડી છે, હા! હા! અહુ ખેદની વાત છે તો પણ જીવો વિષયની વાંછાને છોડતા નથી. ૫

મધુબિંદુનું ટુંક દ્રષ્ટાંત આ પ્રમાણે છે:-

લાયક છે. ૨ જે કામસુખ લોકમાં છે તે અને દેવોનું જે દિવ્ય મહાસુખ છે તે, વીતરાગ સુખની આગળ અનંતમા ભાગને પણ પહોંચી શકતા નથી, એવાં અલ્પ અને તુચ્છ છે. માટે તજવા યોગ્ય છે. ૩ બે હાથ જેના કંપી રહ્યા છે, શરીરની શોભા ચાલી ગઇ છે, દાંત પણ પડવા લાગ્યા છે, મૃત્યુ વિલંબરહિત નજીક આવેલ છે, તો પણ જીવ વિષયોની ઈચ્છા કર્યા કરે છે. ૪ જેઓને ભિક્ષા ભોજન, તે પણ નીરસ અને એકવાર મળે છે, પૃથ્વી તેજ જેનો પલંગ છે, પોતાનું શરીર માત્ર પરિવાર છે, વસ્ત્રોમાં જુના કપડાના કકડાથી બનેલ ગોદડી છે, હા! હા! બહુ ખેદની વાત છે તો પણ જીવો વિષયની વાંછાને છોડતા નથી. ૫

મધુબિંદુનું ટુંક દ્રષ્ટાંત આ પ્રમાણે છેઃ—

ડીમાં લટકયો છે, કાળા ધોળા ઉંદર રૂપ રાત્રિ અને દિવસ તેના આયુષ્યરૂપ વડવાઈનો નાશ કરી રહ્યા છે. કાળરૂપ હાથી મનુષ્ય જન્મરૂપ વડવૃક્ષને હલાવી રહેલ છે અને સ્ત્રી, પુત્રાદિ સ્વપરિવાર રૂપ મધમાખીઓ તેને કરડી રહી છે છતાં વિષય સુખ રૂપ મધુબિંદુના સ્વાદમાં તે પીડાને પણ ભૂલી જાય છે. સંસારરૂપ કુવામાં ચાર ગતિ રૂપ સર્પો અને મોહ રૂપ અજગર મ્હોં ફાડી રહેલ છે. મુનિરાજ રૂપ વિદ્યાધર દીક્ષા રૂપ વિમાનમાં બેસાડી અજરામર પદ રૂપ સુખ સ્થાનમાં લઈ જવાનું કહે છે પણ વિષય વિલાસ રૂપ મધુ બિંદુ સુખમાં ફસાએલ આત્માઓ તત્વોપદેશને ધારણ કરતા નથી, તેથી સંસાર ચક્રમાં પરિભ્રમણ કરતા દુઃખી થાય છે અને પ્રાપ્ત થએલ સામગ્રીને ખોઇ બેસે છે. ૧૩

માને છે જે વિષય તૃષ્ણાને લઈ ને હરિ, હર, બ્રહ્મા, ચંદ્ર, સૂર્ય અને ઇંદ્ર વિગેરે જે દેવો તે પણ નારીઓના દાસપણાને પામેલા છે. એટલે સ્ત્રીયોના તાબેદાર બન્યા છે. ૫. જેમ ખરજ વાળો મનુષ્ય ખરજને ખણતો દુઃખને પણ સુખ માને છે; તેમ મોહનીય કર્મથી ઘેરાએલ મનુષ્ય કામલાલસાના દુઃખને પણ સુખ માને છે. આ દશા વિષયાધીનોની છે. ૬

અંતરંગ શત્રુઓને હઠાવવા માટે કુબુદ્ધિનો ત્યાગ કરવા જણાવે છેઃ—

जे चाले तुझ पगे पडया,
 ओलख तेज कुबुद्धि;
अवर धुंध ग्राहूर अवर,
 करत किसी फल सिद्धि. १६

અર્થઃ—'જે ચાલે તુઝ પગે પડ્યા' શ્રી

કે તું તારા ચિત્તમાં સમજી લે કે તે લોકો તારી ઉત્તમ આચરણાને નમ્યા છે, પણ નહિ કે તારી દુષ્ટ વિચારણાને; તે તું સમજી જાણી લે. અર્થાત્ હે કુબુદ્ધિ ! હે ખોટા વિચારને ધારણ કરનાર ! તેનો જ તું વિચાર કર કે જે લોકો આવી આવીને તારા પગે પડયા–નમ્યા છે. તે તને ગુણી સમજીને, નહિ કે નિર્ગુણી સમજીને, માટે તું ખરેખર ગુણી થા. કેવલ બાહ્ય આડંબરને છોડ, એટલે કે અંદર તથા બહાર એમ એકરૂપે પ્રવૃત્તિ કરનાર થા. અ-થવા તો આવું પણ પાઠાંતર છે 'જે નિત્યે તુઝ પગે પડયા'. જે અંતરંગ શત્રુઓ કામ, ક્રોધ, મોહ, મદ વગેરે હંમેશા તારી પાછળ પડ્યા છે, તારો કેડો છોડતા નથી, તે વિષય-કષાય રૂપ શત્રુઓને 'ઓળખ તજ કુબુદ્ધિ.' તું બરોબર જાણ કે તે કુબુદ્ધિને આપનારા છે.

'अन्तर्धृतगुणैरेव,
परेषां स्थीयते हृदि ।
अथं समर्थयन्त्येनं,
सममं कुसुमस्रजः ॥ १ ॥
गुणेष्वनादरं भ्रातः !
पूर्णश्रीरपि मा कृथाः ॥
संपूर्णोऽपि घटः कूपे,
गुणच्छेदात्पतत्यधः ॥ २ ॥
गुणेष्वेवादरः कार्यः,
किमाटोपैः प्रयोजनम् ? ॥
विक्रीयन्ते न घण्टाभि,-
र्गावः क्षीरविवर्जिताः ॥३॥
संधयेरसरला सूची,
वक्रा छेदाय कर्त्तरी ॥

प्राणी मोटा ताहरं,
    वहरी विषय कषाय;
अहोनिशि रहेजे जागतो,
    जिउं फरी न शके घाय १७

'પ્રાણી મોટા તાહરે'–હે મુગ્ધ પ્રાણી–જીવ! અનાદિ સંયોગ સંબંધને લઇ સાથે રહેલા અને સંસારમાં ઊંચ નીચ ગતિઓની અંદર પરિભ્રમણ કરાવી તને દુઃખી કરનારા એવા મોટા 'વહરી વિષય કષાય' વેરીઓ વિષય અને કષાય તે તારા ઉપર જામી રહ્યા છે. વિષય એટલે શબ્દ, રૂપ, રસ, ગંધ અને સ્પર્શ એ પાંચ, પાંચે ઇંદ્રિયોના વિષયો કહેવાય છે. પ્રાણીઓ જેમાં ફસાય અને જેને માટે પોતાનું ભાન ભૂલી જઇ દુઃખી થાય, તેને વિષય કહેલ છે. એકેક ઇંદ્રિયના વિષય-

करतो वार्यो नवि रहे,
भटके भटकी भीति ॥१८॥

અર્થ:-'એણે ઘણી પરે ઘાસ્યો'- ઉપર કહેલા વિષયકષાયાદિ વેરીઓએ હે જીવ! તને બહુ પ્રકારે સંસારચક્રમાં પરિભ્રમણ કરાવી શારીરિક તેમજ માનસિક અનેક આપત્તિઓમાં નાખી ઘસાવ્યો-તને ઘણી રીતે હાનિ પહોંચાડી છે; દુઃખ દેવામાં કમીના રાખી નથી. 'તો પણ એહ શું પ્રીતિ' છતાં પણ તું એમની સંગતિ છોડતો નથી, અને તે વિષયકષાયોની સાથે પ્રેમી થઇ તું વર્તે છે. પોતાનું ભવિષ્ય બગડે છે તેનો વિચાર પણ તું મુદ્દલ કરતો નથી. 'કરતો વાર્યો નવિ રહે' તને હિત શિખામણોથી તેમનો સાથ છોડવા માટે સમજાવતાં છતાં

ધો થયેલ મનુષ્ય એક મુહૂર્ત માત્રમાં હારી
ય છે; માટે તે કરવું ન જોઇએ ૧.

અનુરોચર થયેલ રૂપને ન જોવું તે ન બની
કે પણ તેને અંગે થતા જે રાગ-દ્વેષ તેને
ામણ પુરૂષ ત્યાગ કરવા માગે તો તે ત્યાગ
ી શકે છે. ૨.

એક લીલો અને બીજો સૂકો એમ
ે માટીના ગાળા ભીંતિ નાખ્યા હોય,
તેમાં જે લીલો હોય તે ચોટી જાય છે, અને
સૂકો ન ચોટે. તેથી રાગ-દ્વેષ રૂપ લીલાશ
એ જ બંધનકર્ત્તા છે માટે રાગ-દ્વેષ ઓછા
થવા જોઇએ. ૩ વિષયોમાં આસક્ત ભોગી
કર્મોથી લેપાય છે. અભોગી લેપાતો નથી;
વિષયોનો ભોગી જીવ સંસારમાં ભમે છે,
અભોગી સંસારથી મુકાય છે. ૪

જયણાની અંદર વર્તતો જીવ સમ્યક્ દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્ર એ ત્રણેનો શ્રદ્ધા, બોધ અને સેવન ભાવના વડે કરી આરાધક થાય છે. માટે યતના પૂર્વક શમભાવમાં આત્માને રમાડવું જોઇએ. ૪

દુઃખમાં અધિક દુઃખીયા તરફ દ્રષ્ટિ કરવી એટલે અત્યંત દુઃખીયાઓ તરફ જોવું જોઇએ, કે જેથી આર્તધ્યાન ન થાય, સુખમાં અધીક સુખી આત્માઓ તરફ જોતાં શીખવું, પણ સુખવેલા સુખઘેલા થવું જોઇએ નહીં. શત્રુના સરખા શોક અને હર્ષની સાથે આત્માને સમર્પણ ન કરવાં એટલે જોડવાં ન જોઇએ, કારણ કે એ આર્તધ્યાનથી ઉત્પન્ન થએલી જંજાલ કહેવાય છે. એ જંજાલથી આત્માને બચાવવો જોઇએ. ૫

સંપદાના સમયમાં ખુશી-ન-થવું જોઇએ

સુખ આપનારા છે. માટે તેમાં જ પ્રેમપૂર્વક તું સ્થિર થા, અને 'માયા પરિહર દૂર' અનેક પ્રકારે બીજાઓને ઠગવું તેનું નામ માયા-પ્રપંચ કહેવાય છે. અને તે માયા અનેક અનર્થને કરનારી છે. તેને દૂર કરવી જોઈએ. તેથી જ કહ્યું છે કે—

'कुशलजननवंध्यां, सत्यसूर्यास्तसंध्यां ।
कुगति युवति मालां, मोहमातंगशालाम् ॥
शमकमलहिमानीं, दुर्यशो राजधानीं ।
व्यसन शत सहायां, दूरतो मुञ्च मायाम्' ॥१॥

અર્થાત્—કલ્યાણરૂપ પુત્રને પેદા કરવામાં વાંઝણી, તથા સત્ય રૂપ સૂર્યને અસ્ત કરવામાં સંધ્યા જેવી વળી કુગતિરૂપ યુવતિ સ્ત્રીને વરવા માટે વરમાલા જેવી તેમજ મોહરૂપ હાથીને રમવા માટે હસ્તિ શાળા જેવી અને શાંતિ રૂપ કમલને નાશ કરવામાં હિમના સમુદાય

અનુસારે આચાર્ય દેવની વૃત્તિના આશયને અ.
લક્ષીને બનતા પ્રયત્ને સ્વપરના હિતખાતર િ
સં. ૧૯૬૧ ના ફાલ્ગુન શુદિ ૧૦ ગુરુવ
આનંદસર અર્થે લખ્યો છે. તે વાંચનારના ના
અવશ્ય કરનારના કલ્યાણ ભણી થાઓ !!
ઓં શાન્તિઃ શાન્તિઃ શાન્તિ.

ઇતિ શ્રીઆત્મસિદ્ધિશાસ્ત્રદ્વારકનું સ્વાધ્યા
સાર્થ:

સમ્પૂર્ણ.

થવા અને તેમનાથી ચોરાશી ગચ્છ પ્રગટ થયા. તેઓ બહુ માહોમાંહે જુદાજુદા અભિપ્રાય ધરનારા હતા તેમજ પોતપોતાના ગચ્છ-જિનાલય અને પોતપોતાના સંઘ-સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકા રૂપ તેમના મનમાં વસ્યા હતા ત્યારે શ્રીજિનશાસનની કસોટી-શોધ કરવામાં આવે તો પછી કેવી રીતે વસ્તુ પ્રાપ્ત થાય ? અર્થાત્ જ્યાં માંહોમાંહે સ્પર્ધા હોય ત્યાં શ્રીજિનશાસનની રસિકતા ન હોઇ શકે. ૭

લોકો-મનુષ્યો ગાડરિયા પ્રવાહમાં પડ્યા ગાડરિયા એટલે ઘેટાઘેટી વગેરે, જેમ એક ગાડર જે બાજુ ચાલે, તેની પાછળ બીજાં ઘેટાં બધાં ચાલે, તેમ વિચારવિના જે ચાલે તેને ગાડરિયો પ્રવાહ એટલે ગમન કહેવાય છે. વળી જેમ બળદ વગેરે રાશોથી બંધાયેલા, તેમને જે બાજુ ખેંચે તે બાજુ ખેંચાય. તેમ યથાર્થ

શ્રીજિનવર દેવની પ્રતિમા એકલી ઘરમાં પધરાવીને પૂજતાં પૂજકને સુખ આપનારી થતી નથી, માટે પૂજવી નહીં. વળી શ્રી મલ્લિનાથ, શ્રી નેમિનાથ અને શ્રી મહાવીરજિનેંદ્ર કે જેમને જોવાથી અથવા જેમના દર્શન કરવાથી જીવને પરમાનંદ થાય છે. ૯

છતાં પણ કોઈ કહે છે કે એ ત્રણે તીર્થકરની પ્રતિમા ઘરમાં ન આણવી ન લાવવી. એ પ્રમાણે કહેનારને ગુરૂ તરીકે કેવી રીતે માનવા સદ્દહવા ? તેમજ વળી કોઈ કહે છે કે-શ્રીજિનેશ્વર દેવની પ્રતિમાની પૂજા શ્રી ન કરે, પણ દ્રૌપદીજીએ શ્રીજિનવર પ્રતિમા પૂજી ! એમ આગમ-સૂત્રમાં કહેલ છે. તેનું શું ? ૧૦

एक जैन जोडावा गणे,

लाभ हानि जिन पूज्ये भणे ।

આવાં વચન શ્રીગુરૂરાજના મુખથકી સાંભળી પ્રકરણ અને સૂત્ર એક સરખાં છે. એવી માન્યતા દૂર થઇ. ૨૮

वली जे सूत्र संघाते मले,
ते प्रकरण आगम सम तुले ।
मलतो अणमलतो जे हुस्ये,
श्रुत सांभली बहुश्रुत जाणस्ये ॥२९॥
रागीमति कल्पी बोलिये,
वीतराग वचने तोलिये ।
एह असमंजस जे कोइ कहे,
डाह्यो हुवे ते किम सद्दहे ॥३०॥

અર્થઃ-વળી જે પ્રકરણ સૂત્ર સંઘાતે મળતું હોય એટલે શ્રી આગમથી વિરૂદ્ધ જતું ન હોય તે પ્રકરણ શ્રી આગમના સરખું માન્યતામાં જાણવું. પ્રશ્નઃ—એ વાત સાચી પણ એમ

સંસારના પરિભ્રમણથી તું થાકતો નથી, અને ફરીપણ ચાર ગતિમાં આત્મા રખડે એવાજ ન કરવાના કાર્ય કરી રહેલ છે. આ તારી કેવી મૂઢતા છે તેનો તું તારા ચિત્તમાં વિચાર કર. ૯

હે ચેતન! અનેક જીવાત્માઓના અને પદાર્થોના પરિચયમાં આવતાં તેમના સંયોગે કરી અથવા વિયોગે કરી તારા મનમાં ક્ષણ વારના અનુભવથી કાંઈપણ રીસ, અરૂચી, કે ખેદ ઉત્પન્ન થાય તે ખેદને વિસારવા માટે અથવા વિસારી દઈને જગતના ધણી પરમાત્માનું વારંવાર સ્મરણ કર, કે જેથી તું તારા સ્વરૂપને ભુલે નહીં અને તેથી તારા આત્માનું અધઃપતન થતું અટકે. ૧૦

वळी वळी नरभव दोंही

:ष्टि न राखे एकल दिशे
  जोवे चपळपणे चिहुं दिशे ।
बीजो दोष सामायिक तणि,
  ग्रनथरी परिहर हियडे आणि ॥ [illegible] ॥

અર્થ.—એકજ દિશામાં દ્રષ્ટિ ન રાખતાં ચપળપણાએ કરી ચારે દિશામાં જોવા કરે, તે સામાયિકમાં [illegible] બીજો દોષ જાણવો; અને હૃદયમાં [illegible], કરી તે દોષનો તું ત્યાગ [illegible]

अल्प बहुल थापे
  चोथे दोष [illegible]
पूंठ भीत पाटिले
  पंचम दोष जे

અર્થ:-થોડું કે
લાગે તેવું કામ

વાના ઉત્સાહને મનમાં ધારણ કરીને હું તે દોષો કહીશ. એ બત્રીશ દોષોને સાંભળી જે શ્રાવક તે દોષોને ટાળવાનો ખપ કરે તે શ્રાવક સહેજમાં, થોડાજ કાળમાં સંસારસમુદ્રને તરે, પાર પામે. ૩

પ્રથમ કાયાના ૧૨ દોષ બતાવે છે:-

वलि वांहि वाळी पालठी,
 प्रथम दोष ए जुगतो नथी ।
आघुं पाछुं आसन थाय,
 बीजु ए दूषण कहेवाय ॥ ४ ॥

અર્થઃ-પલાંઠીને વસ્રૈકરી કે બાવડાએ કરી બાંધવી. તે કાયા સંબંધી પહેલો દોષ જાણવો અને તે વિવેકીને સેવવા યોગ્ય નથી. કટાસણું-આસન આઘું અથવા પાછું થાય તે કાયા સંબંધી બીજો દોષ જાણવો. ૪

दृष्टि न राखे एकण दिशे
जोवे चपळपणे चिहुं दिशे ।
त्रीजो दोष सामायिक जाणि,
व्रतधरी परिहर हिअडे आणि ॥ ५ ॥

અર્થઃ-એકજ દિશામાં દષ્ટિ ન રાખતાં ચપલપણાએ કરી ચારે દિશામાં જોયા કરે, તે સામાયિકમાં કાયા સંબંધી ત્રીજો દોષ જાણવો અને હૃદયમાં જિનવરઆણા ધારણ કરી તે દોષનો તું ત્યાગ કર. ૫

अल्प बहुल लागे सावज्ज,
चोथे दोष निवारो कज्ज ।
पूंठ भींत पाठिने स्तंभ,
पंचम दोष जे ल्ये अवटंभ ॥ ६ ॥

અર્થઃ-થોડું કે ઘણું સાવદ્ય એટલે પાપ લાગે તેવું કામ કરવું, તે કાયાસંબંધી ચોથો

વાના ઉત્સાહને મનમાં ધારણ કરીને હું તે દોષો કહીશ. એ બત્રીશ દોષોને સાંભળી જે શ્રાવક તે દોષોને ટાળવાનો ખપ કરે તે શ્રાવક સહેજમાં, થોડાજ કાળમાં સંસારસમુદ્રને તરે, પાર પામે. ૩

પ્રથમ કાયાના ૧૨ દોષ બતાવે છે:-

चलि चांहि वाळी पाल्ठी,
 मथम दोष ए जुगतो नथी ।
आधुं पाछुं आसन थाय,
 बीजु ए दूषण कहेवाय ॥ ४ ॥

અર્થઃ-પલાંઠીને વસ્ત્રેકરી કે બાવડાએ કરી બાંધવી. તે કાયા સંબંધી પહેલો દોષ જાણવો અને તે વિવેકીને સેવવા યોગ્ય નથી. કટાસણું-આસન આઘું અથવા પાછું થાય તે કાયા સંબંધી બીજો દોષ જાણવો. ૪

दृष्टि न राखे एकण दिसें
जोवे चपलपणे चिहुं दिसें ।
त्रीजो दोष सामायिक जाणि,
जिनवरी परिहर हियडे आणि ॥ ५ ॥

અર્થઃ-એકજ દિશામાં દૃષ્ટિ ન રાખતા ચપળપણાએ કરી ચારે દિશામાં જોયા કરે, તે સામાયિકમાં કાયા સંબંધી ત્રીજો દોષ જાણવો અને હૃદયમાં જિનવરઆજ્ઞા ધારણ કરી તે દોષનો તું ત્યાગ કર. ૫

अल्प बहुल लागे सावज्ज,
चोथे दोष निवारो कज्ज ।
पूंठ भीत पाछिले थंभ,
पंचम दोष जे ल्ये अवटंभ ॥ ६ ॥

અર્થઃ-થોડું કે ઘણું સાવદ્ય એટલે પાપ લાગે એવું કામ કરવું, તે કાયાસંબંધી ચોથો

અંગચંપી વગેરે કરાવે તો તે કાયાસંબં
અગ્યારમો દોષ જાણવો એ દોષ સેવન
વાથી સામાયિક વ્રતને જીવ હારી જાય
સામાયિકમાં જે નિદ્રા-ઊંઘ કરે, તે કાયા
ધીનો બારમો દોષ જાણવો આ બાર
કાયાસંબંધીના છે, તેઓનો સામાયિકમાં
પ્રયત્ને ત્યાગ કરવો ૬

હવે દશ વચનનાં દોષ બતાવે છે.

वचन तणा दश दोष पिछाण,
परिहर चतुरपणो नित आण
बोले कुवचन पहिलो दोष,
लागो जाणी म परिश तोष ॥

અર્થઃ-સામાયિકમાં બોલતાં વચન
દોષ લાગે છે હે જીવ! તેની તું તપ
ઓળખાણ કર-જાણ, અને ચિત્તમાં-અ

ચતુરપણું-વિવેકપણું લાવીને તે દોષોનો ત્યાગ કર. સામાયિકની અંદર કુવચન-ખરાબ વચન બોલવું તે વચનસંબંધીનો પહેલો દોષ જાણવો. એ દોષ લાગ્યો જાણીને તું હર્ષિત થઇશ નહીં.૧૦

बीजे म भणिश सहसाकार,
आघो पाछो हिव त्रीजो वार ॥
आपण छंदे जे बोलियें,
चउथो दोष तिपे तोलिये ॥११॥

અર્થઃ-સહસાકાર એટલે વિચાર્યા વિના એકદમ બોલી નાખવુ, તે સામાયિકમાં વચન સબંધીનો બીજો દોષ જાણવો. માટે સહસાકાર વચન બોલવું નહીં. વળી સામાયિકમાં વચનને આગળપાછળ કરી બોલવું, તે વચન સંબંધીનો ત્રીજો દોષ જાણવો. અને તેને છોડવો અર્થાત્ નકામી આગલીપાછલી વાતો

चउथो दोप जे करिये गर्व,
एहथी निर्गमिए फल सर्व ॥१७॥

અર્થઃ-સામાયિક કરતો છતો જીવ મનમાં ધનનો લાભ વાંછે કે મારે ધનની ઘણી પ્રાપ્તિ થાઓ ! તો એ મનનો ત્રીજો દોષ થાય છે, એ દોષથી આત્માનાં ઘણા ગુણોનો દાહ-નાશ થાય છે. ચોથો દોષ તો એ છે કે જો સામાયિકમાં ગર્વ-અહંકાર કરીએ તો મનસંબંધીનો ચોથો દોષ થાય છે એ દોષથી સામાયિકનું સર્વ શ્રેષ્ઠ ફલ ગુમાવી દેવાય છે. ૧૭

करे सामायिक जे बीहतो,
वारे सुगुण दोप ईहतो ॥
पुत्र धनादिकतणा निदान,
करतां छठो दोप निदान ॥१८॥

અર્થઃ-સામાયિકમાં મનનો પાંચમો દોષ

ત્મા છે કે મનમાં અવિચિંતવનો જે સામાયિક કરે છે તે દોષોને ઈચ્છાનો ભાગ આશા ગુણોને દૂર કરે છે. સામાયિકને પુત્ર ધનાદિકની પ્રાપ્તિનું કારણ ધારી કરે અથવા સામાયિકમાં પુત્ર ધનાદિકનું ચિંતવ્યું કરે તો મનના દશ દોષનો કારણ ભૂત થાય. ૧૮

सामायिक फल विधि जे कही,
शुं जाणुं होशे वा नहीं ॥
इम संशय हियडे आणिये,
संशय दोष ते श्रुति जाणिये ॥१९॥

અર્થ.—સામાયિકનું ફળ અને સામાયિકની વિધિ જે કહેલ છે. તે હશે વા નહીં? હું શું જાણું? એમ હૃદયમાં સંશય કરીએ અર્થાત્ મનમાં શંકા આણીએ તો સામાયિકમાં મનનો આઠમો દોષ તે થાય છે. એ શ્રુતિ એટલે સિદ્ધાંતમાં બતાવેલ છે. ૧૯

निच्चं सत्तो तस्स गुरुं गमणं,
कहेइ एवं मुनि पासचंदो ॥२१॥

અર્થ:-બત્રીશ દોષોએ કરી રહિત એવા સામાયિકને નિત્ય-હમેશા અપ્રમાદી થયો થકો જે મનુષ્ય કરે, તેને અપવર્ગ ગુણોની અથવા અમમ એટલે ઉત્કૃષ્ટ મોક્ષ ગુણોની પ્રાપ્તિ થાય. એમ "મુનિ પાસચંદો" એટલે આચાર્યદેવ શ્રી પાર્શ્વચંદ્ર સૂરીશ્વરજી મહારાજ કહે છે. ૨૧

સામાયિક કરવાનું ફલ શાસ્ત્રોમાં આ પ્રમાણે બતાવેલ છે —

"सामाइअं कुणंतो,
समभावं सावओ घडिअदुगं ॥
आउ सुरेसु बंधइ,
इत्तिअमित्ताइं पलिआइं ॥१॥
बाणवइ कोडिओ,
लक्खा गुणसट्ठी सहस्स पणवीसं ॥

પ્રથમ કાયાનાં ૧૨ દોષ આ પ્રમાણે—

૧ વસ્ત્રથી કે બાવડાથી પલાંઠી બાંધે. અથવા પગ ઉપર પગ ચડાવે. ૨ આસન આધું પાછું કરે. ૩ એકજ સ્થાને દૃષ્ટિ ન રાખતાં દૃષ્ટિની ચપળતા કરે, ચારે દિશાએ જુએ. ૪ સાવદ્ય કામ કરે. ૫ ઓઠું લઇ બેસે. ૬ અંગોપાંગ અતિ સંકોચે. ૭ આળસ મરડે. ૮ ટચાકા પાડે, ૯ શરીરનો મેલ ઉતારે, ૧૦ ખાજ ખણે. ૧૧ અંગે વિશ્રામણા કરાવે ૧૨ નિદ્રા કરે.

સામાયિક કરતાં વચનનાં દશ દોષ—

૧ કુવચન બોલે, ૨ સહસાત્કારે બોલે, ૩ આઘો પાછો શબ્દ બોલે, ૪ અવિનયથી સ્વચ્છંદે બોલે, ૫ સૂત્ર બોલતાં સંક્ષેપ કરે, ૬ કલહ-કજિયા કરે, ૭ વિકથાઓ કરે, ૮ બીજાની હાંસી કરે, છિદ્ર બોલે, ૯ સંપદા પદ વિના બહુ ઉતાવળે બોલે, ૧૦ આવો જાવો કહે.

પરના ઉપકાર માટે પોતાની સ્વલ્પ બુદ્ધિના
અનુસારે સ્વલ્પ માત્ર કરેલ છે. તે વાંચનારને
શ્રેય ભાગી થાવ !!! ઓં શાંતિઃ શાંતિ શાંતિઃ

ઇતિશ્રી સામાયિક દોષ પરિહાર પ્રકરણ
રત્ન સ્વાધ્યાયઃ સાર્થઃ સંપૂર્ણ.

श्रीपार्श्वचंद्रसूरीश्वरजी विरचिता

ચારિત્રમનોરથ માળા

(સ્વાધ્યાય)

(ઢાળ પહેલી, ચોપાઇની દેશી)

सुहगुरुपय पणमुं निशदीस,
 कर जोडीने नामिय सीस।
जासु पसायें निम्मल नाण,
 लहियें मुक्ति तणो अहिनाण ॥१॥

અર્થ:—શુભ ગુરૂના ચરણ કમલમાં બે હાથ જોડી મસ્તક નમાવી નિરંતર નમસ્કાર કરૂં છું. જેની કૃપાથી મુક્તિના એંધાણ નિશાનરૂપ નિર્મલ જ્ઞાન પામી શકાય છે. ૧

ते गुरु मागर परगत शुद्ध,
 जाणिके मंत्रं गारुर दूर।

श्रवण पुटें पीता सुख होय,

ए जासरिख बीजुं नहु कोय ॥२॥

અર્થઃ—પ્રવચન એટલે શ્રી જિનાગમ વાણી તે વાણીના અનુસારે શુદ્ધ પરૂપણા કરે તે ગુરૂ જાણવા. તે વાણી કેવી ? જાણે કે સાકર મિશ્રિત દૃધજ ન હોય ? એવી શ્રી ગુરૂ મહારાજના મુખમાંથી પ્રગટ થતી જૈનાગમવાણી તે વાણીને કર્ણપુટ દ્વારાએ પીતાં જે સુખ પ્રાપ્ત થાય છે તે સુખના સરખું જગતમાં બીજું કોઈ સુખ ન હોય. ૨

ब्राह्मण क्षत्री वैश्यज शूद्र,

चार वर्ण ए भद्र अभद्र ।

करे सदा बहु विध आरंभ,

न मुणे नरभव नथी सुलभ ॥३॥

અર્થઃ—બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય, અને

વેદોધની અત્યંત વૃદ્ધિ થાય છે. એ પ્રકારે જ્યારે જીવ પ્રવૃત્તિ કરે ત્યારે કામભોગની સિદ્ધિ–પ્રાપ્તિ થાય છે, તે સિવાય જીવને કામ ભોગની પ્રાપ્તિ થતી નથી. મતલબ કે કામ–ભોગની સિદ્ધિમાં આવી મોટી આપત્તિઓ રહેલ છે. ૪

तेह थकी सुखनी शी आश ?
छुटे नही दुःखमय पाश ।
काळे प्राणी पामे मरण,
काम–भोग धन थाय न शरण ॥५॥

અર્થઃ—તો હવે જેમાં રહેલ દુઃખમય એવો પાશ–રજ્જુ છૂટેજ નહિ, અર્થાત્ જેના અંગે દુઃખની પરંપરા ચાલ્યાજ કરે ! તે કામ ભોગથી સુખની શી આશા રાખવી ! વળી પોતાનું આયુષ્ય પૂર્ણ થએ કાળ આવ્યે જીવ

પડ્યાં અને તેથી જે માઠાં કર્મ બંધાયાં તે કર્મના ઉદયે જે દુઃખ પ્રાપ્ત થયાં તેનો હિસ્સો સ્વજનાદિ બીજો કોઈ લઈ શકતો નથી આવું કર્મ રાજાનો કાયદો છે. ૭.

मात-पिता बंधव बहु नारी,
पुत्र स्वजन जे छे संसारी।
दुर्गति पडतां न हुवे त्राण,
कांइ न फुरे माणि [illegible]।

અર્થઃ-માતા-પિતા, ભા
સ્ત્રીઓ અને પુત્ર વગેરે સ્વજ
બીઓ જે છે તે દુર્ગતિમાં પડતા
કરી શકતાં નથી આ તે
છે છતાં આવું વિવેકજ્ઞ.
તને કેમ થતું નથી? ✓

इति वर्ण ए संसार
दुःखसागर जग

इम जाणि ममता परिहरं,

ते मानव भवसायर तरे ॥९॥

અર્થ:-ઉપર કહ્યા પ્રમાણે આ સંસાર સાર વિનાનો છે, દુઃખોથી ભરપૂર છે. કહ્યું છે કે-

"यथेह लवणाम्भोभिः, पुरितो लवणोदधिः ॥
शारीरमानसैर्दुःखै-रसख्येयैर्भवस्तथा" ॥१॥

અર્થાત્-જેમ આ પૃથ્વીમાં લવણ સમુદ્ર ખારા જળથી પૂર્ણ ભરેલ છે તેમ આ સંસાર પણ અસંખ્યાતા શારિરીક અને માનસિક એવા દુઃખોથી ભરપૂર છે. અને જેની ઉપમા છારની છે એટલે આ સંસારમાં રહેતા 'હિંદુઓની રાખ અને મુસલમાનોની ખાખ' અંતે થવાની છે. એ ઉપમાવાળો આ સંસાર છે. એમ જાણી જે ભવ્યાત્મા સંસારના-મમતા-ભાવને ત્યાગ કરે તે માનવ-ભાગ્યશાળી મહાનુભાવ સંસાર સાગરને તરે-પાર પામે. ૯,

ંદન કરવાને આવેલા મહારાણી ચેલણાદેવ અને મહારાજા શ્રી શ્રેણિક વગેરે તેઓનં ઋદ્ધિવિભૂતિ, રૂપ, રંગ આદિ જોઇને સાધ્વીએ અને મુનિઓના સમુદાયે જે જે નિયાણા કય તે તે નિયાણાઓને ઉપકારી શ્રી ગુરૂરાજે તેઓ સમજાવી ટાળ્યા એટલે તે તે ભાવનાઓથી પાદ વાળી મૂળ ધર્મમાં સ્થિર કર્યા અને તેઓ સંસાર સમુદ્રથી તાર્યા તેથી તેઓ તર્યા : પણ તેઓશ્રીની વાણીનો જ પ્રભાવ છે. એવા સુગુરૂમહારાજશ્રીને ક્યારે વંદન કરશું. ૧૪

अचपल अतुरित चाल, पग-पग निरखतो.
जुग प्रमाण धर शोधतो ए;
चालीसुं इरियविहारी, कहियें उत्तम,
मानव इम मतिबोधतो ए ।
मृदु वाणी निरवद्य, मधुर अकर्कश,
प्राणघात जेहथी नही ए;

જનારને સાંભળતા તરતજ પ્રીતિને ઉત્પન્ન કરે એવી વાણી, ત્રણ જગતના જીવોના હિતના કારણે શ્રીજિનેશ્વરદેવોએ એવી ભાષા બોલવાની કહી છે. ૧૫

मिश्र मृषा परिहार, सर्वत संमत.
  आगम जामलि तोलिइयुं ए;
सत्य अने व्यवहार, सुमति सुनिरातिय.
  कहियें भाषा बोलीयुं ए ? ।
कुसुमें जेम मधुकार, भमतां घर-घर,
  फरीइयुं सूधी गोचरी ए;
लेइयुं उंच्छ आहार, कहियें दूषण,
  वीस चोगुण वे (४२) परिहरीए ॥१६॥

અર્થઃ—વળી મિશ્રભાષા તથા મૃષા એટલે અસત્ય ભાષા એ બે ભાષા બોલવાની શ્રીજિનેશ્વરદેવોએ મનાઈ કરેલ છે માટે તેનો

જ્ઞાનને મનમાં ધરનાર શ્રીજિને ઉપદેશ
કરે એટલે ૧ (?) ૨૫ જ્ઞાનના ધરેના વિજ્ઞા
નાથે શ્રીજિનેશ્વરદેવોએ એની ભાષા વિદ
ત્તની કહી છે. ૧૫

मिश्र मृषा परिहार, सर्व गेहरा,
भाषक आदमि शोभितूं ए;
मत्त धर्म व्यवहार, मुदगि मुनिराजित,
कहिये भाषा बोधीशुं ए १ ।
कुगुरुं तेम सपुणार, पदनों पर-पर,
करिशूं गृही गोचरी ए;
ऐश्यूं तेज आहार, करिये दूषण,
दीप बोगुन ये (४२) परिहरीए ॥१६॥

અર્થઃ—વળી મિશ્રભાષા તથા મૃષા એટલે
અસત્ય ભાષા એ બે ભાષા બોલવાની શ્રી-
જિનેશ્વરદેવોએ મનાઈ કરેલ છે માટે તેનો

એમ ૪૨ દોષ લાગે છે તેને પરહરિ-ત્યાગ કરી ઉંચ્છ એટલે થોડો થોડો શુદ્ધ આહાર ક્યારે લેશું ? ૧૬

मंडली पंचे दोष, टाली साहम्मिय,
संविभाग करी भुंजीश्युं ए;
छंडी राग वली दोष, कहियें सम मन,
मोह महाभड जीपीशुं ए।
जीव जतन मूके शुं, द्रष्टिए निरखीय,
पूंजी उपधि पडिगाहीशुं ए;
समय ते सफल गणेशुं, जइयें संयम;
सायर भुजबल गाहीश्युं ए ॥१७॥

અર્થઃ—ભોજન માંડલીના પાંચ દોષ ટાળી સાધર્મિક મુનિરાજોની સાથે સંવિભાગ કરી ક્યારે ભોજન કરશું ? વળી અનુકૂળ વસ્તુ પ્રાપ્ત થયે રાગ અને પ્રતિકૂલ વસ્તુ પ્રાપ્ત

दमगुन ईंद्रिय जोग, गुप्तिइंद्रिय,
सुपमलिप वली वली विशेषः
जेम तेम जयणा होय, प्रवचन भाषित,
कहियें परिठविवुं सही ए ॥१८॥

અર્થઃ—હવે પારિષ્ઠાપનિકા સમિતિ આ પ્રમાણે બતાવે છેઃ—પાસવણ એટલે પેશાબ માત્રું, ઉચ્ચાર એટલે વડીનીત-ઝાડો, ખેલ એટલે ગળાનો કફ, સિંઘાણ એટલે નાકનો મેલ—લીંટ, જલ્લ એટલે શરીરનો મેલ, તથા જુનું થએલ ઉપધિ એટલે વસ્ત્ર, પાત્ર અને શરીર વગેરે તેહવો પરઠવા યોગ્ય, ચાર પ્રકારનો આહાર, વળી બીજો અનેરો પરઠવા જેહવો ઉચિત જે હોય તે દશ પ્રકારે શુદ્ધ સ્થાનમાં એટલે દશ ગુણે સહિત શુદ્ધ ભૂમિને ચક્ષુ દ્રષ્ટિથી સારી રીતે-પડિલેહણા કરી ત્યા

અર્થ:—ત્યારપછી વડી દીક્ષા અર્થાત્ છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર લેવા માટે માંડલીના યોગ વહેવાનાં, તેમાં આવશ્યક સૂત્રના આઠ દિન, દશવૈકાલિક સૂત્રના પનર દિન અને માંડલીના સાત દિન હત્રે પાલીતપ એટલે આંબિલ વગેરે કરીને વિધિ-પૂર્વક ક્યારે આરાધીશું? વળી સુગુરૂદેવના સંયોગે 'તેહનો' એટલે શ્રી આવશ્યક સૂત્ર અને શ્રી દશવૈકાલિક સૂત્રનો 'અનુયોગ' એટલે વ્યાખ્યા 'તસુમુખે' એટલે તે ગુરૂદેવના મુખદ્વારાએ 'પામિય' એટલે પ્રાપ્ત કરીને સાધર્મિક મુનિરાજોની સાથે આહાર-પાણી વીગેરેના 'સંભોગ' એટલે સંવિભાગને ક્યારે સાધીશું? અથવા સાથે બેસી એક મંડલીમાં ગોચરી ક્યારે કરશું? ૨૩

गुरु सार्थे उवठावण, तप करी लेइय वायण,

पावण श्रुत भगी कइयें यह

સજ્ઝાયને 'પઢાવશું', એટલે કરશું ? ૨૪

पहले सज्झाय विधिपूं करी,
बीजे ध्यान समाचरी,
जागरी त्रीजे जामे जागिस्युं ए।
चउथे भणण गुणण करी,
दिवस क्रिया करी मन रली,
केवली मारगे चरणे लागिस्युं ए ॥२५॥

અર્થઃ-રાત્રિના પહેલા પહોરમાં વિધિપૂર્વક સજ્ઝાય કરશું, બીજા પહોરમાં ધ્યાનને સમાચરશું-ધ્યાઇશું, ત્રીજા 'જામે' પહોરમાં 'જાગરી' કદાચિત્ પ્રમાદ થએલ હોય તો તે પ્રમાદને છોડી સાવધાન થઇ ધર્મ જાગરિકા કરી ફેર ક્યારે જાગશું ? અને રાત્રિના ચોથા પહોરે ભણશું-ગણશું, તેમજ દિવસ સંબંધી સર્વ ક્રિયાને 'મનરલી' પ્રેમપૂર્વક આચરીશું.

અનાશ્રવ, આત્મસ્વરૂપમાં રમણતા રૂપ ફળો ફળી ભરપૂર તેમજ રમ્યીઓ એવાં ફૂલો જેમાં રહેલાં છે એવા ધર્મરૂપ આરામ-બગીચામાં ક્યારે રમશું ? ૨૮

पढिय पुव्व पडिमा बार,
फरिसिं वहिस्युं सविचार,
आचार आदर करीने आदरी ए।
गजसुकुमाल तणी परें,
मारणंत कोइ नर करे,
तिह उरे मन मनुपि अति मानरोप॥२९॥

અર્થઃ—ચૌદપૂર્વના જ્ઞાનનો અભ્યાસ કરીને તથા સાધુ-મુનિરાજની બાર ભિક્ષુ-પ્રતિમાઓને વિધિપૂર્વક પોતાના વિચાર-ઉત્સાહ અને આદર-પ્રેમપૂર્વક આદરી-સ્વીકારી કરી ક્યારે વહન કરશું ? તેમજ શ્રી કૃષ્ણવાસુદેવના

अप्रतिबद्धो वायु जिम,
फिरशुं दश दिश धाम ॥ ३३

અર્થ:-પાંચે દિશાનો 'અપ્રમ' વિસ્તાર-દેશાવાપનું તેને કાચબાની માફક પથી અને વાયુની માફક કોઈનો કોઈની સાથે પ્રતિબંધ-સંબંધ કર્યા વિના તથા 'છદ્મચ-વંધ' એટલે કોઈપણ જાણતાથી અથવા અજાણપણાથી બીજાઓને ઠગવું અથવા દુઃખી કરવા તેથી મહાન પાપ થાય છે માટે તેનો ત્યાગ કરી ક્યારે વિચરશું? તે દિવસ ક્યારે આવશે? ૩૩

निरालंब आकाश जिम,
जलधि जिम गंभीर ।
सौम्य तेज शशि तरणि परें,
मंदर गिरि जिम धीर ॥ ३४ ॥

दंसन नाण चरित्र तव,
वीरियना आचार ।
निर्मे निरता आचरियुं.
कर्ये निरताचार ॥ ३६ ॥

धन्य सुबाहु मुनिंद वर,
धन्य धन्नो अणगार ।
धन्य अइमंतो बालऋषि,
अरजुन मालागार ॥ ३७ ॥

एह चरित्र हुं संग्रहीशुं,
लहीये संजम सार ।
धन्य दीह ते लेखवियें,
मनवंछित सुखकार ॥३८॥

અર્થઃ-દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર, તપ અને વીર્ય તેના જે શુદ્ધ-પવિત્ર 'કાલેવિણએ બહુ-

दंशण नाण चरित्र तव,
वीरियना आचार ।
निरतें निरता आचरियुं,
कइयें निरताचार ॥ ३६ ॥

धन्य सुबाहु मुणिंद वर,
धन्य धन्नो अणगार ।
धन्य अइमंतो बालऋषि,
अरजुन मालागार ॥ ३७ ॥

एह सरिस हुं संग्रहीशुं,
जइयें संजम सार ।
धन्य दीह ते लेखविशुं,
मनवंछित सुखकार ॥३८॥

અર્થ:-દર્શન. જ્ઞાન. ચારિત્ર તપ અને

परमारथ परिमल बहुल,
पसरे दह दिशि जोय ।
भमर भविक इण रसें रसिक,
पामें वंछित सोय ॥ ४० ॥

અર્થ:– 'વિવિધભાવ' એટલે જુદી જુદી ઉત્તમ ભાવનારૂપ ફૂલથી ગૂંથેલી–રચેલી સુંદર અને અનેક ગુણોથી 'સુવિશાલ' એટલે સારી વિશાલ–મોટી એવી આ મનોરથ માળા ઉત્તમ ગુણવાન મનુષ્યોના કંઠમાં સ્થાપન થઇ થકી શોભે છે. અથવા ગુણે કરી અત્યંત વિશાળ એવી આ મનોરથમાલા તેને જે કોઈ મનુષ્યો પોતાના કંઠમાં ધારણ કરે તો તે ઉત્તમ શોભાને પામે છે અથવા ઉત્તમ એવ પુરૂષો આ મનોરથમાળાને કંઠસ્થ કરીને સુવિશાળ ગુણવાળા થઈ શોભો! શોભાને પામો! એમ હું ઇચ્છું છું. ૩૯

વારે અમદાવાદ મધ્યે પૂજ્યપાદ ગુરૂદીનના-
થિપ શ્રી ધર્મચંદ્રસૂરીશ્વર ગુવિનેયરત્ન પંડિત
મહર્ષિ શ્રી મુક્તિચંદ્રગણિ ગુશિષ્યરત્ન-પરમ
પૂજ્ય પરમોપકારી પ્રાતઃ સ્મરણીય સકલજૈના
ગમરહસ્ય પારગામી યુગપ્રવર શ્રી જૈન શ્વેતાં
બરાચાર્યવર્ય શ્રી આનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મહા-
રાજનાં શિષ્ય મુનિ સાગરચંદ્રે પોતાની સ્વલ્પ
બુદ્ધિના અનુસારે સ્વ-પરના કલ્યાણ માટે
લખ્યો છે. તેમાં જો કંઈ જ્ઞાનીઓની આજ્ઞા
વિરૂદ્ધ લખાયું હોય તો તેનું અથવા ન્યૂના-
ધિકપણું થયું હોય તો તેનું 'મિચ્છામિ
દુક્કડં' ઓં શાન્તિઃ! શાન્તિઃ! શાન્તિઃ!

શ્રી ચારિત્ર મનોરથમાલા-પ્રકરણરત્ન-સ્વા
ધ્યાયઃસાર્થઃ સમાપ્તઃ ॥

શ્રીપાર્શ્વચંદ્રસૂરીશ્વરવિરચિતા-

લઘુઆરાધના.

(પ્રકરણરત્ન સ્વાધ્યાય.)

(દેશી-ચોપાઈ-છંદ) મૂલ-

मणमुं पहिलुं श्री अरिहंत,
भरते जे संपइ विहरंत ।
वंदूं सिद्ध अनादि अनंत,
श्री आचारज जे गुणवंत ॥ १ ॥

श्री उवज्झाय नमुं चित्तधार,
साधु जे अढिपदीव मझार ।
नमियें भगतिएं पंच मिहात्न,
त्रिविध त्रिविध त्रिभुवन मतिपान्न ॥२॥

અર્થઃ—પ્રથમ શ્રી અરિહંત પદને હું નમસ્કાર કરૂં છું, વળી આ ભરતક્ષેત્રની

વારે અમદાવાદ મધ્યે પૂજ્યપાદ સુગૃહીતના-મધેય શ્રી દર્શનચંદ્રસૂરીશ્વર સુવિનેયરત્ન પંડિત મહર્ષિ શ્રી મુક્તિચંદ્રગણિ સુશિષ્યરત્ન-પરમ પૂજ્ય પરમોપકારી પ્રાતઃ સ્મરણીય સકલજૈના ગમરહસ્ય પારગામી યુગપ્રવર શ્રી જૈન શ્વેતાં બરાચાર્યવર્ય શ્રી ભ્રાતૃચંદ્રસૂરીશ્વરજી મહા-રાજનાં શિષ્ય મુનિ સાગરચંદ્રે પોતાની સ્વલ્પ બુદ્ધિના અનુસારે સ્વ-પરના કલ્યાણ માટે લખ્યો છે. તેમાં જે કંઈ જ્ઞાનીઓની આજ્ઞા વિરૂદ્ધ લખાયું હોય તો તેનું અથવા ન્યૂના-ધિકપણું થયું હોય તો તેનું 'મિચ્છામિ દુક્કડં' હો શાન્તિઃ ! શાન્તિઃ ! શાન્તિઃ !

શ્રી ચારિત્ર મનોરથમાલા-પ્રકરણરત્ન-સ્વા-ધ્યાયઃસાર્થઃ સમાપ્તઃ ॥

શ્રીપાર્શ્વચંદ્રસૂરીશ્વરવિરચિતા-

લઘુઆરાધના.

(ભાષાંતર સહિત.)

(દેશી-ચોપાઈ-છંદ) મૂલ-

प्रणमुं पहिलुं श्री अरिहंत,
 भरते जे संपइ विहरंत ।
वंदुं सिद्ध अनादि अनंत,
 श्री आचारज जे गुणवंत ॥ १ ॥
श्री उवज्झाय नमुं सिणगार,
 साधु जे अढिद्वीप मझार ।
समिति भगनिपुं पंच सिणगार,
 त्रिविध त्रिविध त्रिभुवन प्रतिपाळ ॥२॥

અર્થઃ—પ્રથમ શ્રી અરિહંત પદને હું નમસ્કાર કરૂં છું, વળી આ ભરતક્ષેત્રની

एहज चार कीजें नित सरण,
जेम मुझ टाळे जामण मरण ।
ए जामन्हि नहु बीजो कोइ,
सरण वज्र पिंजर जे होइ ॥ ५ ॥

અર્થ:—અરિહંત, સિદ્ધ, સાધુ અને જે કેવલી સર્વજ્ઞ ભાષિત ધર્મ એ ચારે મંગલ મને મંગલ-કલ્યાણના કરનારા થાઓ, એ ચારે લોકમાં જેજે ઉત્તમ-પ્રધાન છે તેમાં પણ સારભૂત છે. ૪ ઉપર કહેલ એજ ચારનું હમ્મેશાં હું શરણ કરૂં છું, જેથી મારા જન્મ-મરણ ટળે. એમના સરખો બીજો કોઇ શરણ નથી, શરણુમાં વજ્રના પાંજરા જેવો રક્ષણ કરનાર જે હોય, તેનોજ શરણ ગ્રહણ કરાય છે. ૫

ए संसार असार अपार,
अथिर वहुल दुःखनो भंडार ।

तारे करणी आप आपणी,
सत्य जे भाख्यो त्रिभुवन धणी ॥१२॥

અર્થ:—હે ચેતન ! પરની નિંદા કં
જાલ છે, તેનો ત્યાગ કર. અને એક પોતાનીજ
તુ સંભાળ કર કારણ કે પોતપોતાની કરણી
તેજ તારનાર છે આમ તો તે કે જે ત્રણ જગ
તના ધણી પરમાત્માએ કહ્યું જણાવ્યુ સોય ૧૨

जिनवर प्रतिमा जिनवर तणी,
प्रथम तत्त्व ए देवे गणी ।
गुण प्रकाशे गुणी परे,
ते गुण तारे आपण तरे ॥ १३ ॥
दयामूल जिन भाषित धर्म,
प्रवचन सार तत्त्वनो मर्म ।
अहनिश मुनने एह प्रमाण,
निंदु पाप अढारह ठाण ॥ १४ ॥

भगग म कर जीव ! हुओ को किमे,
करे तेम जगु मन जे गमे ॥११॥

અર્થ —શ્રીજિનધર્મમાં પણ મતાંતરો ઘણા છે. સમજ વિના જીવોએ દૃષ્ટિ રાગને થઈ પોતપોતાના મતો માની લીધેલા છે. માટે હે જીવ ! તુ કોઈ ઉપર અરૂચિ કે અદેખાઈ કરીશ નહી. જેમકે આણે મારૂં બગાડયું, આણે આમ કેમ કર્યું ? અથવા આ આમ કેમ કરે છે ? 'હુઓ કો કિમે' એટલે કોઈએ આમ કેમ કર્યું ? એવા વિચાર કરવા યોગ્ય નથી. માટે જેના મનમા જેમ ગમે તેમ તે કરે, પરચિંતામાં તારે પડવાની જરૂર નથી.૧૧

परिहर पर चिंता जंजाल,
कर एक आपणनी संभाल ।

नारे परनी भाव आपणी,
गन्ध जे पाप्यो त्रिभुवन धणी ॥१३॥

અર્થ: હે ભવ્ય ! પરની નિંદા [illegible]
[illegible] છે, તેને [illegible] અને [illegible]
[illegible] પોતપોતાની [illegible]
[illegible]
[illegible] ૧૦

जिनवर प्रतिमा जिनवर गणी,
प्रथम गमन पूजंद गणी ।
गुरु पधारे सामो वरे,
ते गुरु तारे आपण तरे ॥१४॥
दयामृत जिन भाषित धर्म,
दरशन सार तत्त्वनो मर्म ।
अनिश सुमरे पद पदाम,
निंदु पाप अढार ठाम ॥१५॥

અર્થ - જિનવર અને જિનવરની પ્રતિમા આ બન્નેને પ્રથમ દેવતત્ત્વમાં ગણેલ છે તેથી આ દેવતત્વ જાણવું અને શુદ્ધ પ્રકારે-ઉપદેશ કરે અને શુદ્ધ કરણીને કરે-આચરે, તે ગુરૂતત્વ જાણવું પોતે તરે અને બીજાને પણ તારે એવા જે હોય તે ગુરૂ કહેવાય છે. ૧૩

દયામૃત શ્રીજિનેશ્વરદેવ ભાષિત તે ધર્મ તત્વ જાણવુ તેમજ દ્વાદશાંગી-પ્રવચનનો સાર અને અનેક તત્વોનો મર્મ આ ત્રણ તત્વોમાં આવી જાય છે. હમ્મેશને માટે આ ત્રણ તત્વની મને પૂર્ણ શ્રદ્ધા છે. અને તેનેજ હું સાચા કરી માનું છું. વળી આચરેલા-કરેલા અઢાર પાપસ્થાનોની હું નિંદા કરૂં છું. ૧૪

इण वेला जे होय प्रमाद,
मुझने तो तजी हर्ष विषाद ।

मृगुरु साखे अणसण उचरुं,
दुःकृतनी आलोयण करुं ॥ १५ ॥
पडिवज्जुं हवे चारे सरण,
इणिपरे साधुं पंडित मरण ।
वोसिरावुं परिग्रह आरंभ,
तप संयमनो लउं अवलंभ ॥ १६ ॥

અર્થઃ—આ અંત સમયની વેળામાં પ્રમાદ, હર્ષ અને વિષાદ એટલે ખેદ આ ત્રણેને હું તજું છું. તજીને હું સુગુરૂની સાખે અણસણ ઉચરૂં છું, મારી જાતથી ન કરવા યોગ્ય દુઃકૃત્ય થયા હોય તેની આલોચના કરૂં છું. ૧૫

હવે હું ચારે શરણાનો સ્વીકાર કરૂં છું, એ પ્રમાણે કરી હું પંડિત મરણને સાધું—આરાધું છું. પરિગ્રહ અને આરંભને હું વોસરાવું છું, તપ અને સંયમનું હું આલંબન લઉં છું. ૧૬

આ ભવમાં કે પરભવોમાં જે જીવો દુભવ્યા હોય તે જીવોને હું ખમાવું છું. અને લાગેલા તે સર્વ પાપને હું વોસરાવું છું ૨૧

बीजी भगति देवगुरुतणी,
आसातण टाळी गुणगिणी ।
इण भव बीज भवंतरे भवे,
वळी वळी अनुमोदूं ते सवे ॥ २२ ॥

અર્થઃ—આ ભવમાં કે બીજા ભવોમાં દેવ ગુરુની ભક્તિ કરી હોય, ગુણને કરનારા જાણી તેમની આશાતના ટાળી હોય, તે સર્વની વારંવાર હું અનુમોદના કરું છું અને કાર્ય મારાથી સારું થયું એમ હું વખાણું છું. ૨૨

सातमो जननो कर्यो मन्मान,
कन्यादान धन गिगुं दान ।

[illegible]

[illegible],
[illegible] ।

[illegible],
[illegible] ॥ २७ ॥

[illegible]

[illegible],
[illegible] दान ।

આ ભવમાં કે પરભવોમાં જે જીવો દુહવ્યા હોય તે જીવોને હું ખમાવું છું, અને લાગેલા તે સર્વ પાપને હું વોસરાવું છું ૨૧

कीधी भगति देवगुरुतणी,
आसातना टाळी गुणगिणी।
इण भव कीध अनेरे भवे,
वळी वळी अनुमोदूं ते सवे ॥ २२ ॥

અર્થઃ—આ ભવમાં કે બીજા ભવોમાં દેવ ગુરૂની ભક્તિ કરી હોય, ગુણને કરનારા વળી તેમની આસાતના ટાળી હોય, તે સર્વની વારંવાર હું અનુમોદના કરૂં છું. એ કાર્ય મારાથી સારૂં થયું એમ હું વખાણું છું. ૨૨

साहम्मी जननो कर्यो सन्मान,
कन्यापात्र भगतिनुं दान।

હોય, અવિરતિ ટાળવા માટે પચ્ચખ્ખાણ કર્યાં હોય, સૂત્ર-સિદ્ધાંત સાંભળી શ્રીજિનેશ્વરદેવની આજ્ઞા પાલન કરી હોય અને નવા નવા ઉત્તમ ગુણોએ કરી શ્રીવીતરાગદેવની સ્તુતિ કરી હોય, તે સર્વને વારંવાર હું અનુમોદું છું. એ આઠ કર્યું એમ માનું છું. ૨૪

पाखी चौमासादिक पर्व,
गृम तणी साखें ते सर्व ।
इण भवे कीध भलेरे भवे,
फरी फरी अनुमोदुं ते सर्व ॥ २५ ॥

અર્થ:-પાખી અને ચઉ માસી તથા સંવત્સરી આદિ પર્વ શ્રીસૂત્રમાં જ્ઞાનીઓએ જે બતાવેલ છે તે પ્રમાણે સર્વેની આરાધના આ ભવમાં કે પૂર્વના ભવમાં કરી હોય તે સર્વેને વારંવાર હું અનુમોદું છું. ૨૫

નથી કહેલ પણ છે કે- 'रूपेण किं गुण-पराक्रमवर्जितेन' અર્થાત-પરાક્રમ, શૂર-વીરતા, અક્ષોભતા આદિગુણોથી રહીત કેવળ રૂપ કરીશું ? કશુ નહી વળી કોઇનાં કહેલાં આ વાક્યો પણ યોગ્યજ છે-"गुणं पृच्छस्व मा रूपं" गुणा भूषयते रूपं અર્થાત-હે ભદ્રક ! ગુણની પૃચ્છા કરજે પણ રૂપની પૃચ્છા કરીશ નહીં, કારણ કે રૂપના આભૂષણ-અલંકાર ગુણો છે. તેથી ગુણો જો હોય તો રૂપ શોભે, પણ ગુણો ન હોય તો રૂપ શોભે નહીં, 'इण कारण गुण करो प्रमाण' માટે હે ભવ્ય ! રૂપ અને ગુણ એ બેમાંથી ગુણને પ્રધાન ગણી અંગીકાર કરો. અને વળી હે સુજાણ ! હે સુજનતા ગુણવાન ! પૂર્વ પુણ્ય સંયોગથી સુરૂપને પામી તેના મદનો ત્યાગકર, એટલે આવા પ્રકારનો મદ તું કરીશ નહીં, કે-હું કેવો

रुपमदे चक्रि सनतकुमार,
उपन्या अंगे कोढ अढार।
संजम लहि परीसह सह्या,
तिणे मद छंडि परमपद लह्या ॥ १० ॥

અર્થઃ-રૂપના મદ થકી ચક્રવર્તિ સનતકુમારનાં શરીરમાં અઢાર જાતિના કોઢ રોગ ઉત્પન્ન થયા, તે વખતે ચક્રવર્તીને સંસાર ઉપરથી ઉદાસીન ભાવ ઉત્પન્ન થયો. તેથી ભાવરોગ દૂર કરવાને માટે સંયમ અંગીકાર કરી ઉત્પન્ન થયેલ પરીસહ-ઉપસર્ગને સહન કર્યા, અને સનતકુમાર રાજર્ષિ મદ એટલે રૂપના અભિમાનને છાંડી-ત્યાગ કરી પરમપદ જે મોક્ષપદ તેને પામ્યા, એટલે દ્રવ્ય ભાવ રોગ રૂપ દુઃખોનો સમૂળગો નાશ કરી સર્વથી ઉત્કૃષ્ટ એવું જે મોક્ષ સ્થાન તેમાં બિરાજમાન થયા. ૧૦

ના દેવેંદ્ર પાસેથી શ્રવણ કરી, દેવો તેનુ રૂપ
ખવામાં ઉત્કંઠા વાલા થયા. દેવો બ્રાહ્મણના
રૂપ વાળા થઇ જ્યાં ચક્રવર્તિ સ્નાન કરે
ત્યા આવ્યા, ત્યાં આવીને ચક્રવર્તિનુ રૂપ
ઇ ચકિત થઈ ગયા, અને આનંદથી વિચા-
વા લાગ્યા કે ઇંદ્રમહારાજે જેવું રૂપ વર્ણવ્યુ
હતું તેવું જ રૂપ આમનું છે, એમ નિશ્ચય કરી
આનંદિત થયા. ત્યારે ચક્રવર્તિએ હર્ષિત
થયેલા દેવોને પૂછ્યુ કે-કેમ આપનું આવવું
થયેલ છે, અને હર્ષ ઉત્પન્ન થવાનું કારણ
શું છે? ત્યારે દેવોએ પૂર્વની બીના જે ઇન્દ્ર-
મહારાજે વખાણેલ તે કહી સંભળાવી. તે
વખતે ચક્રવર્તિએ રૂપના મદથી દેવોને કહ્યું
કે-જ્યારે હું સર્વ અલંકાર સજી રાજસભામાં
આવી સિંહાસન ઉપર બેસું ત્યારે મારૂં
સ્વરૂપ તમે જુઓ તો તમને માલમ પડે કે

સુખને પામ્યા. કોઇ આચાર્યનો મત
સ્વર્ગે ગયા. આ કથામા સારાંશ એ
-સમર્થ ચક્રવર્તિ જેવાએ પણ જે રૂપનો
કર્યો તો તેથી અનિષ્ટ ફલની પ્રાપ્તિ થઈ.
તે કર્મ ભોગવી-નાશ કરી શાંતિ પામ્યા.
વા સમર્થને પણ રૂપનો મદ નડ્યો તો અન્ય
હેરાન કરે તેમાં શું નવાઇ.માટે એવા દુઃખ-
યક રૂપમદનો ત્યાગ કરવો તે સ્વહિતેચ્છુ
રૂષોને યોગ્ય છે. ૧૦.

रूपतणो मद जीव ! निवार,
इम नहु पामिश भवजलपार ।
गर्वे कोइ न सीजे काज,
गर्वे न लहे शिवपुर राज ॥ ११ ॥

અર્થ:–હે જીવ ! રૂપના મદનું તું નિવારણ
કર-છોડીદે, જો તું રૂપમદનું નિવારણ નહિ કરે,
તો તું ભવજલ પાર પામી શકીશ નહિં–એટલે

ડી છે. ચઉદ વિદ્યાના નામ આ પ્રમાણે
ાવેલા છેઃ-

ાનિ ચાતુરો વેદા મીમાંસા ન્યાયવિસ્તરઃ
ણં ધર્મશાસ્ત્રં ચ સ્થાનાન્યાહુશ્ચતુર્દશ ॥૧॥
ક્ષા કલ્પો વ્યાકરણં નિરુક્તં જ્યોતિષં તથા ।
દશ્ચેતિ ષડઙ્ગાનિ પ્રાહુરેતાનિ કોવિદાઃ"॥૨॥

અર્થાત્ઃ-છ અંગ, ચાર વેદ, મીમાંસા, ન્યાયનો વિસ્તાર, પુરાણ અને ધર્મશાસ્ત્ર એ ચઉદ વિદ્યાના સ્થાન કહ્યા છે. ૧ શિક્ષા, કલ્પ, વ્યાકરણ, નિરૂક્ત, જ્યોતિષ અને છંદ. આ છ અંગશાસ્ત્રો વિદ્વાનોએ કહ્યા છે. બીજી રીતે પણ ચઉદ વિદ્યાના નામ આ પ્રમાણે છેઃ-(૧) નભોગામિની. (૨) પરકાયપ્રવેશિની. (૩) રૂપપરાવર્તિની. (૪) સ્તંભની. (૫) મોહિની (૬) સુવર્ણસિદ્ધિ. (૭) રજતસિદ્ધિ. (૮) બંધમો-
બિની. (૯) શકપરાજયની. (૧૦) રસસિદ્ધિ.

નામ પ્રમાણે મનોવાછિત ફળને આપનારા હોય તેમા આશ્ચર્ય નથી. ૩ શ્રી ગૌતમ સ્વામી ના જન્મનુ સ્થાન ગુબ્બર નામનું ગામ છે. વળી આ બાળથી લઈ ગોપાલ પર્યંત સર્વ લોકો એટલે નાના મોટા સર્વ મનુષ્યો જેમના ગુણ ગ્રામ-વખાણ કરે છે, તેમજ અનેક ભાટ ચાર ણો જેમની 'ઓલગે' એટલે સેવા કરે છે. ૪

गौतम गिरुओ गुण भंडार,
　　कला बहोंतेर पाम्यो पार ।
चउदह विद्या जेणे अभ्यसी,
　　जागत ज्योति जिसि मनवसी ॥५॥

અર્થઃ-ગૌતમ મોટા ગુણોનાં ભંડાર, બહોતેર કલાના પારગામી અને ચઉદ વિદ્યાઓનો જેમણે અભ્યાસ કરેલછે, તે વિદ્યાઓ જાગતિ જ્યોતની માફક જેમના મનમાં

મેલી છે. ચઉદ વિદ્યાના નામ આ પ્રમાણે
બતાવેલા છે:-

अंगानि चातुरो वेदा मीमांसा न्यायविस्तरः
पुराणं धर्मशास्त्रं च स्थानान्याहुश्चतुर्दश ॥१॥
शिक्षा कल्पो व्याकरणं निरुक्तं ज्योतिषं तथा।
छन्दश्चेति षडङ्गानि प्राहुरेतानि कोविदाः"॥२॥

અર્થાત્:-છ અંગ, ચાર વેદ, મીમાંસા, ન્યાયનો વિસ્તાર, પુરાણ અને ધર્મશાસ્ત્ર એ ચઉદ વિદ્યાના સ્થાન કહ્યા છે. ૧ શિક્ષા, કલ્પ, વ્યાકરણ, નિરૂક્ત, જ્યોતિષ અને છંદ. આ છ અંગશાસ્ત્રો વિદ્વાનોએ કહ્યા છે બીજી રીતે પણ ચઉદ વિદ્યાના નામ આ પ્રમાણે છે:-(૧) નભોગામિની. (૨) પરકાયપ્રવેશિની. (૩) રૂપપરાવર્તિની. (૪) સ્તંભની. (૫) મોહિની (૬) સુવર્ણસિદ્ધિ. (૭) રજતસિદ્ધિ. (૮) બંધઘો-ભિની. (૯) શકપરાજયની. (૧૦) રસસિદ્ધિ.

(૧૧ વશીકરણી. (૧૨) ભૂતાદિદમની. (૧૩) સર્વ ન પરકરી. (૧૪) શિવપદપ્રાપિણી. એ પ્રમાણે પણ છે. ૫

वीरजिण चउदह सहस शीस,
नेमांहि पहिलो सुजगीश ।
तसु पय वंदुं नामुं शीश,
आश फले मननी निशदीस ॥६॥

गीतारथ पदवीना धणी,
सूरीश्वर जसु महिमा घणी ।
गौतम मंत्र सदा समरंत,
ततखिण विद्या सहु फुरंत ॥७॥

અર્થ:- શ્રીવીર ભગવાનના ચઉદ હજાર શિષ્યો. તે સર્વમાં પ્રથમ-અગ્રેસર મુખ્ય 'સુજગીશ' એટલે મનોવાંછિતને પૂર્ણ કરનાર અથવા જગતમાં સારી રીતે પૂજ્ય,

તેમના ચરણમા મસ્તક નમાવીને હું વંદન કરૂં છું, કે જેથી મારા મનની આશાઓ સદા નિરંતર ફલીભૂત થાય. ૬ ગીતાર્થ એટલે સૂત્ર અને અર્થના જાણ, સૂરીશ્વર પદવીના ધણી અને જગતમાં જેમનો ઘણો મહિમા છે એવા આચાર્યો પણ ગૌતમ સ્વામીનો મંત્ર સદા સ્મરણ કરી રહ્યા છે. અથવા ગીતાર્થ સૂરીશ્વર પદવીના ધણી, જેમનો જગતમાં ઘણો મહિમાં છે તેવા ગૌતમસ્વામીનો મંત્ર સ્મરણ કરતા તત્કાળ સર્વ વિદ્યાઓ સ્ફુરાયમાન થઈ થકી તેમને પ્રાપ્ત થાય છે. ૭

तनु प्रणमुं वचने संथवुं,
एकचित्त चित्ते चिंतवुं ।
श्री गौतम गणधरनो नाम,

गौतम नामे नावे रोग,
गौतम नामे पावे भोग ॥१०॥
गौतम नामे नाशे व्याध,
गौतम नामे परम समाध ।
गौतम नामे दुर्जन दूर,
गौतम नामे हरख भरपूर ॥११॥
गौतम नामे हय गय वार
गौतम नामे सुलख्खण नार ।
गौतम नामे सुगुण सुपुत्र,
गौतम नामे सहुये मित्र ॥१२॥

અર્થઃ-શ્રીગૌતમ સ્વામીના નામે સર્વ પ્રકારની પીડા ટલે, શ્રી ગૌતમના નામે સર્વ પ્રકારના મનોવાંછિત ફલે, શ્રીગૌતમના નામે કોઈપણ રોગ આવે નહી, શ્રીગૌતમના નામે જીવ સર્વપ્રકારના ભોગ-વિલાસ પામે, ૧૦

गौतम नामे जय संग्राम,
गौतम नामे तुठे स्वाम ।
गौतम नामे विनय विवेक,
गौतम नामे लाभ अनेक ॥१४॥
गौतम नामे न छीपे पाप,
गौतम नामे टले संताप ।
गौतम नामे खपे सवि कर्म,
गौतम नामे होय शिव शर्म ॥१५॥

અર્થઃ–શ્રીગૌતમના નામે ઓછવની પ્રાપ્તિ થાય, શ્રીગૌતમના નામે કોઈ પ્રકારના પરાભવો–દુઃખો થાય નહી, શ્રીગૌતમના નામે મંગલિક વાજીંત્રો વાગે અને શ્રીગૌતમના નામે 'ઘુરકપૂર' એટલે ઉત્તમ પ્રકારના ભોજનની પ્રાપ્તિ થાય.૧૩ શ્રીગૌતમના નામે સંગ્રામમાં–યુદ્ધમાં જીત થાય, શ્રીગૌતમના નામે સ્વામી-માલિક તુષ્ટમાન થાય,

કરતાં જાગીએ એટલે સાવધાન થઈયે તો એમના નામ સ્મરણનો મહિમા એવો છે કે સ્મરણ કરનાર જે જે વાંચ્છાઓ કરે તેવું તેવું તેને પ્રાપ્ત થાય. ૧૬

(શાર્દૂલવિક્રીડિત-વૃત્તમ)

इत्थं गौतमसंस्तुतिः
मुनिहिता चंद्रेण पार्श्वादिना,
चेतस्फीत मुदाल्पयेन
गणभृत्पादाम्बुरुहूनरुचुना ।
तस्याः स्मरणं प्रभातसमये
कुर्वन्ति यद्दात्मका-
स्ते नित्यं मनसः समीहितफलं
सया लभन्तेतराम् ॥१७॥

અર્થઃ-ભક્તિ-બહુ માનપૂર્વક ઉત્પન્ન થએલ ઉજ્વલ-પવિત્ર હર્ષ તેના સ્થાનરૂપ

- - -

અને ગણધરોના ચરણકમલોને સેવવામાં
ભ્રમર જેવા **પાર્શ્વચંદ્રે** આ પ્રકારે
ગૌતમ સ્વામીની મનોહર સ્તુતિ વિરચી
નાખી છે તે મનોહર સ્તુતિનું જે સુંદર આ
આ પ્રભાતના સમયે સ્મરણ કરે છે તે નિ
મનોવાંછિત ફળને જલદી મેળવે છે. ૧૭

આ શ્રીગૌતમ સ્વામીના લઘુરાસ-પ્રક
રણના કર્તા પરમ ગુરૂદેવ શ્રીજૈનાચાર્ય જિ
નમતાસાવબોધકારક સંવેગરંગિતા
શુદ્ધક્રિયોદ્ધારકારક યુગપ્રધાનબિરૂદધારક
મહાનગપુરીયબૃહત્તપાગચ્છનાયક શ્રીપાર્શ્વચં
સૂરીશ્વરજીમહારાજ છે, તેમના આશય
અવિરૂદ્ધપણે બનતા પ્રયત્ને સંક્ષેપ અર્થ ક
વાનો પ્રયાસ આચાર્યદેવ શ્રીપરમપૂજ્ય પ્રાત
[illegible] વિશ્વવંદનીય સાતિશય પ્રતિભા

સાગરચંદ્રે વિ.સં.૧૯૯૩ ના કાર્તિક વદ ૯ સોમવારે અમદાવાદ મધ્યે કરેલ છે છતાં કર્તાના આશયવિરૂદ્ધ લખાણુ થયો હોય તો તેનો મિથ્યા દુષ્કૃત્ય થાઓ એમ ઇચ્છી વિરમું છું.

ૐ શાંતિઃ ! શાન્તિઃ ! ! શાન્તિઃ ! ! !

ઇતિશ્રી ગૌતમસ્વામિનો લઘુરાસ–પ્રકરણરત્ન-સાર્થઃ સમાપ્તઃ

આચાર્યદેવ શ્રીપાર્શ્વચંદ્રસૂરીશ્વરમહારાજ કૃત-

શ્રીશીલદીપિકા સ્વાધ્યાયઃ॥

(ચાલતી અને ઝુડક-દેશીમાં.)

गुरु गुण भाखेरे भवियण सांभलो,
पाले शील जे तसु कुल निरमलो ॥

निरमलो मनही वचन काया,
शील पाले जे सही ।
बलिहारि जाउं एक जीभे,
तास गुण न शकुं कही ॥
एण काले थोडा रहसि रहता,
नारी नरयोगे मिले ।
स्थूलिभद्र जेम विरति राखी,
वेदधर्म निणु टले ॥१॥

અર્થ:—શીલવ્રત પાલન કરવાનો વિધિ અને તેનો મહિમા આચાર્યશ્રી જણાવે છે- ગુરૂદેવ કહે છે કે હે ભવ્યાત્માઓ ! સાંભળો. જે ભાગ્યશાળી શીલવ્રતને પાલન કરે છે, તેનું કુલ નિર્મલ જાણવું. જે ભવ્યાત્માઓ ખરેખર મન, વચન અને કાયાએ કરી નિર્મલ શીલવ્રતને પાલન કરે છે, તેની હું બલીહારી જાઉં છું, અને તેના ગુણોનું વર્ણન હું એક જીભે કહી શકું નહી, કારણ કે આ પંચમકાળમાં શ્રીસ્થુલિભદ્ર સ્વામીની માફક સ્ત્રી અને પુરૂષ બન્નેનો યોગ એકાન્તમાં મળ્યા છતાં અને સ્ત્રીવેદ પુરૂષવેદ કર્મ ટળ્યાવિના શીલરૂપ વિરતિભાવને રાખનારા વિરલાજ હોય કે પોત પોતાનો સદાચાર પાળવાની સ્ત્રી-પુરૂષોએ એકાંતે એકઠા થવું નહી. ભૂરામાં ભૂરી એકાંત કહેલ છે. ૧

जाति कुलव्रतनीरे लज्जा जे वहे ।
ते मन धावत रुंधी निरवहे ॥
निरवहे उत्तम देशविरति,जीव ठाणे पंचमे ।
छठे सत्तम सर्व विरति,एहथी नहु अतिक्रमे ॥
भल भला जे साहु साहुणी,
वेद सहित ते भाखिया ।
जगन्नाथ आगम छता तेणें,
धन्य जेणे व्रत राखिया ॥२॥

અર્થ:-પોતાની જાતિની પોતાના કુલની અને પોતાના વ્રતની 'લજ્જા જે વહે' એટલે લજ્જાને જે ધારણ કરે, અર્થાત્ હું જાતવાન્ હું કુલવાન્ અને હું ઉત્તમ ધર્મવાન્ છું, માટે મારાથી અનાચાર કેમ સેવાય ? અને હું ઉન્માર્ગે ગમન કરૂં તો મારી જાત લજાય, મારૂં કુલ લજાય અને મારો ધર્મ લજાય. એમ લજ્જાને

જે ધારણ કરે તે ' ધાવત ' એટલે ઉન્મા-
ર્ગમાં દોડતા મનને ' રૂંધી ' એટલે અટકાવી
પવિત્ર શીલવ્રતને ' નિર્વહે ' એટલે નિર્વાહ
કરે–પાલન કરે. મતલબકે લજ્જાલુ આત્મા
હોય તે શીલ પાલી શકે, પરંતુ લાજ વિનાનો
જીવ શીલ પાલી શકે નહી. 'જીવઠાણે પંચમે'
એટલે પાંચમાં ગુણસ્થાનમાં વર્તતો જીવ દેશ
વિરતિ કહેવાય, તે ઉત્તમ દેશવિરતિ શ્રાવક
પોતાની જાતિકુલ વ્રતની લજ્જાને ધારણ કરતો
પોતાના શીલવ્રતને પાલન કરે અને ' છઠ્ઠે
ઉત્તમ સર્વવિરતિ ' એટલે છઠ્ઠા, સાતમાં
વગેરે ગુણસ્થાનોમાં વર્તતા જીવો સર્વવિરતિ
કહેવાય છે, તે સર્વવિરતિ રૂપ ચારિત્ર ગુણમાં
વર્તતા આત્માઓ શીલવ્રતમાં ' અતિક્રમ
એટલે મનશુદ્ધિનો નાશ, એટલું પણ અતિ
ક્રમણ દોષ ન લગાડે એવી રીતે નિરતિચ

૨૫ણે શીલવ્રતને પાલન કરે. 'ભલભલા' એટલે સારામાં સારા ઉત્કૃષ્ટ ગુણવાળા જે સાધુ સાધ્વીઓ, તેઓને પણ આગમ-સિદ્ધાંતમાં વેદ સહિત કહેલા છે. માટે જગનાથ પરમાત્માના આગમો જ્યાંસુધી વિદ્યમાન છે ત્યાં સુધી તેઓના ઉપર શ્રદ્ધા રાખી જેમણે પોતાના વ્રતોની રક્ષા કરી અખંડિત શીલાદિ વ્રતોને રાખ્યા, તેઓને ધન્ય છે, તેઓજ ભાગ્યશાળી કહેવાય અને તેઓએજ આ ઉત્તમ લાભ મેળવ્યો ગણાય. ૨

रूपी लखणा जेम जे नहु कहे,
मननो चिंतन छउमथ किम ल
किम लहे निरतो कहे निरतो,
जेम लोके द्रौपदी ।
नारदे पूछया पंच साचा,
शील निरमल गुर नदी ॥

सहकार वाव्यो वृद्धि पाव्यो,
पत्र पुष्प फलें भर्यो ।
ततकाल महिमा सत्य केरो,
शील आपण उद्धर्यो ॥३॥

અર્થ:-રૂપી સાધ્વી અને લખમણા સાધ્વીની માફક જે માયા-કપટથી સત્ય બીના પ્રગટ કરે નહી તો તેના મનમાં ચિંતવેલા પાપોને છદ્મસ્થ ગુરૂઓ કેવી રીતે જાણી શકે અને સત્ય બીના જાણ્યા વિના તેને આલોયણા પ્રાયશ્ચિત્ત વ્યાજબી શી રીતે આપી શકે? અહીં રૂપી સાધ્વીની ટુંક બીના આ પ્રમાણે જાણવી:—રૂપી નામની રાજપુત્રી બાલ વિધવા હતી, તેના પિતાને પુત્ર ન હતો તેથી પુત્રી પર ઘણોજ પ્રેમ [illegible] પિતા હતો. અંતે પું

કાળ કરી ગયા. હવે રૂપી રાજા થએલ છે. કોઇ વખત રૂપી રાજા પોતાના શીલસન્નાહ નામના મંત્રીને જોઈ મનમાં કામવિકારવાળા થયા. મંત્રીએ રાજાની વિકારવાળી દ્રષ્ટી જોઇ પોતાના શીલવતનો બચાવ કર... ત્યાંથી ભાગી છૂટયા અને વેરા... ચારિત્ર અંગીકાર કર્યું. સૂત્ર-રિ... દેવની પાસે અભ્યાસ કરી ... એટલે શ્રી સંઘે આચાર્યપદથી ... રૂપી રાજાએ પણ દીક્ષા લીધી, સા... રિત્રપાલન કરી અંત સમયે આચા... પર્યન્ત (અંત સમયની) આરાધન... તે દ્રષ્ટીવિકારથી થએલ પૂર્વ અ... માયાથી ગોપવ્યું, આચાર્યશ્રીએ... આપ્યું, છતાં પણ માયા કરી ... સ્વીકારી અને આલોયણા પણ ન...

અંતે કાળ કરી ગઇ, તેથી રૂપી સાધ્વીને બહુ ભવોમાં ભમવું થયું. હવે લખમણા સાધ્વીની ટુંકે બીના આ પ્રમાણે જાણવી:–એક વખત લખમણા નામની સાધ્વીને ચકલા ચકલીનું મૈથુન જોવામાં આવ્યું, તેથી વિચારો થયા કે પરમાત્માએ મૈથુન સેવવાની અનુમતી કેમ આપી નહી હોય અથવા વીતરાગ તો પોતે અવેદી છે તેથી વેદવાળાને થતી પીડા તે અવેદી શી રીતે જાણી શકે, જો જાણે તો આજ્ઞા આપેને. આવા વિચારો થયા. તે જોકે તેણીને વધારે વખત રહ્યા નથી, છતાં પણ તેઓને દૂર કરવા માટે યોગ્ય પ્રયત્ન ન થવાના લીધે સંસારવૃદ્ધિના કારણભૂત થયા. ત્યાર પછી તરતજ તેણીના વિચારો બદલાયા, મનમાં થયું કે અહાહા આ મેં ખોટા વિચારો કર્યા છે, તેથી મને મહાન્ પાપ લાગ્યું, માટે હે

ભારતની અંદર જણાવેલ છે કે—શીલ ગુણની અંદર નિર્મલ ગંગા નદીના જેવી સતી દ્રૌપદીજીને નારદજીએ પાંચ પ્રશ્ન પૂછયા. અને કહ્યું કે તેઓના ઉત્તર તમે સાચાજ આપો છો તેની ખાતરી શી? ત્યારે સતી દ્રૌપદીજી બોલી કે આ આંબો હું વાવું અને એ એ ઉગે, વૃદ્ધિ પામે, પાંદડા, ફુલ અને ફળ આવે તો જાણજો કે દ્રૌપદી સાચું બોલે છે, અને સતી છે. નહિ તો નહી. આવી પ્રતિજ્ઞા કરી ત્યારે નારદજીએ પ્રશ્ન પૂછયા, અને સતી દ્રૌપદીજી પણ આંબો વાવી ઉત્તર આપતી ગઇ તેમ તેમ આંબો ઉગ્યો, વૃદ્ધિને પામ્યો, પત્ર પુષ્પ અને ફળે કરી ભરાયો. ઉત્તરો પૂરા થતાં કેરીઓ પાકી અને સહુને તે ચખાડી, ચખાડતાંજ તત્કાળ સત્યતાનો મહિમા વિસ્તાર પામ્યો અને પોતાના પવિત્ર શીલ ગુણને

સતી દ્રૌપદી સાચી વાણી બોલી કે તરતજ આંબો ફળ પુલવાળો થયો. ૧

શ્રી મહાભારત શાસ્ત્રમાં ઉત્તમ પાંચ વાક્ય-વચનો દુર્વાસાઋષિની પ્રેરણાથી ખુશિ રીતે નારદે જેવા પૂછયા કે તરતજ તેના સાચા ઉત્તર આપવા સતી દ્રૌપદી પ્રતિજ્ઞા કરતી બોલી. ૨ દ્રૌપદી જો સાચા ઉત્તર આપે છે તો અકાળે આ આમ્ર વૃક્ષ ઊગે છે તેમજ પાન, ડાળીયો, શાખા, પ્રશાખા અને પુલ ફળવાળો થાય છે, એમ જાણજો, નહીંતર નહી. ત્યારે નારદે પ્રશ્ન કર્યો. ૩ પાંચ ભર્તારમાં તું સતોષવાળી છે? સ્ત્રીયોમાં સતીત્વનું સંબંધ કયારે સંભવી શકે? સ્ત્રીયોમાં વિશુદ્ધતા હોય ખરી? સ્ત્રીયો પતિમાં પ્રીતિ ધારણ કરે? સ્ત્રીયો વિષય વાસનાથી તૃપ્ત થાય? આ પાંચ પ્રશ્નોના સાચા ઉત્તર આપો.

૪ ત્યારે દ્રૌપદીજી બોલ્યાઃ-સ્વરૂપવાળા પાંચે મહાન્ યોદ્ધા-શૂરવીર એવા પાંડવો મારા પતિ છે, તો પણ ચંચલ ચિત્ત-મન છઠ્ઠા પ્રતે દોડે છે. જો કે દ્રૌપદી તો પોતે સતી છે, તો પણ સ્ત્રીયોના સ્વભાવનું સ્વરૂપ જણાવી રહેલ છે. જો ચંચલ મન ઉપર પુરે પુરો કાબૂ ન હોય તો સ્ત્રી સ્વભાવને લઇ જરૂર ચિત્ત બહાર ગયા વિના રહે નહીં. ૫ પ્રાયે કરી જ્યાં સુધી એકાંત મળે નહી, સમય મળે નહી અને પ્રાર્થના કરનાર પુરૂષ મળે નહી ત્યાં સુધી હે નારદ! સ્ત્રીયોનું સતીત્વ ટકી રહ્યું છે. ૬ રૂપવાન્ પુરૂષ જોઇને પછી ભલે તે પિતા-હોય કે ભાઇ હોય કે પુત્ર હોય પણ જેમ કાચો ઘડો જલથી પીગળી જાય છે. તેમ સ્ત્રીયોની યોની પીગળે છે. ૭ વર્ષાઋતુનો ૧કાળ સ્ત્રીયોને ઘણો કષ્ટ આપનાર છે, ભર્તાર

નહિ હોવાથી નારી તમે બોલી કે નરરાજ
આ વૃક્ષ ફળ ફૂલવાળો થશે ?

શ્રી નકુલ માનર સાંભળતા ઉત્તમ પ્રશ્ન
પૂછવા ઈચ્છા ફૂલવાળાઓની પ્રશ્નથી ખુશી
થઈ નારદે જતા પૂછયા કે નરરાજ તેના
ઉત્તર આપતા નથી દ્રોપદી પ્રતિજ્ઞા
કરી બોલી કે દ્રોપદી જો સાચા ઉત્તર
આપે છે તો અત્યારે આ આસ વૃક્ષ ઊગે છે
તત્કાળ પાન, ડાળીઓ, શાખા, પ્રશાખા અને
ફૂલ ફળવાળો થાય છે, એમ જાણજો, નહી
તર નહીં ત્યારે નારદે પ્રશ્ન કર્યો કે પાંચ
ભર્તારમાં તું સતોષવાળી છે? સ્ત્રીઓમાં સતી-
પણું સંયમ ક્યારે સાંભળી શકે? સ્ત્રીઓમાં
વિશુદ્ધતા હોય ખરી? સ્ત્રીઓ પતિમાં પ્રીતિ
ધારણ કરે? સ્ત્રીઓ વિષય વાસનાથી તૃપ્ત
થાય? આ પાંચ પ્રશ્નોના સાચા ઉત્તર આપો.

૪ ત્યારે દ્રાપદીજી બોલ્યાઃ-સ્વરૂપવાળા પાંચે મહાન્ યોદ્ધા-શૂરવીર એવા પાંડવો મારા પતિ છે, તો પણ ચંચલ ચિત્ત-મન છઠ્ઠા પ્રતે દોટે છે, જો કે દ્રૌપદી તો પોતે સતી છે, તો પણ સ્ત્રીયોના સ્વભાવનું સ્વરૂપ જણાવી રહેલ છે. જો ચંચલ મન ઉપર પુરે પુરો કાબૂ ન હોય તો સ્ત્રી સ્વભાવને લઇ જરૂર ચિત્ત બહાર ગયા વિના રહે નહીં. ૫ પ્રાયે કરી જ્યાં સુધી એકાંત મળે નહી, સમય મળે નહી અને પ્રાર્થના કરનાર પુરૂષ મળે નહી ત્યાં સુધી હે નારદ! સ્ત્રીયોનું સતીત્વ ટકી રહ્યું છે. ૬ રૂપવાન્ પુરૂષ જોઇને પછી ભલે તે પિતા-હોય કે ભાઇ હોય કે પુત્ર હોય પણ જેમ કાચો ઘડો જલથી પીગળી જાય છે, તેમ સ્ત્રીયોની યોની પીગળે છે. ૭ વર્ષાઋતુનો [illegible]સ્ત્રીયોને ઘણો કષ્ટ આપનાર છે, ભતોર

એટલે મલીન થયું એમ જાણવું, કારણ કે
માઠી ભાવના વિના કોઇ પણ જીવ કોઈ
વખતે શીલવ્રતને મલીન કરતો નથી. અર્થાત
માઠી વિષય વાસનાની ભાવનાથી જ પવિત્ર
શીલવ્રત મલીન થાય છે, અને તેથી જીવ
દુર્ગતિમાં અનેક પ્રકારે દુઃખોનો ભોક્તા બને
છે, તેથી મહાત્મા પુરૂષો મલીન ભાવનાનો
સર્વથા ત્યાગ કરી શુદ્ધ શીલવ્રત વિગેરે મહા-
વ્રતોમાં રમણ કરતા અપૂર્વ કરણ ગુણસ્થાને
ચઢી 'ઉત્તમકાળ' એટલે શ્રીતીર્થંકરદેવોના
વારામાં ક્ષપકશ્રેણી ઉપર આરૂઢ થઇ શુક્લ
ધ્યાન રૂપ અગ્નિથી ઘનઘાતી કર્મનો નાશ કરી
તેઓ કેવલજ્ઞાન અને કેવલ દર્શન રૂપલક્ષ્મીને
વર્યા, એટલે પામ્યા, અર્થાત્ કેવલી ભગવાન્
થયા વળી વિશુદ્ધ ભાવનાના યોગે શીલાદિ-
વ્રતોને ધારણ કરતા અપૂર્વકરણ ગુણસ્થાનથી

ઉપશમશ્રેણી આરંભી ઉપરના ગુણસ્થાનો એ ચડતા અગીઆરમાં ઉપશાંત મોહ વીત-રાગ ગુણસ્થાને પોચ્યા અને તેઓ ત્યાંથી પાછા ન પડ્યા, અર્થાત્ ત્યાંજ આયુષ પૂર્ણ થયું તેથી ત્યાંજ કાળધર્મ પામ્યા. એવા તે મુનિરાજો અનુત્તરવિમાનોમાં ઉત્પન્ન થયા. તેમને પણ ધન ધન્ય છે જો કે અનુત્તર વિમાનમાં દેવ તરીકે ઉત્પન્ન થએલા હોવાથી તેમનામાં વિરતિરૂપ ચારિત્ર રહેલ નથી એટલે વિરતિ વિનાના છે. છતાપણ પાંચમું અંગ શ્રી ભગવતી સૂત્ર તેમાં તેઓને અવિરતિ ઉપશાંત મોહા એટલે અવિરતિ છતા શમી ગયો છે મોહ જેમનો એવા શ્રીજિનેશ્વર દેવોએ કહ્યા છે, અને તેઓ આવતી ગતિમાં એટલે આવતાજ ભવમાં સર્વકર્મોનો નાશ કરી સિદ્ધ-પદને પામશે. ૪

ઉપશમશ્રેણી આરંભી ઉપરના ગુણસ્થાનો એ ચડતા અગીઆરમાં ઉપશાંત મોહ વીતરાગ ગુણસ્થાને પોચ્યા અને તેઓ ત્યાંથી પાછા ન પડ્યા, અર્થાત્ ત્યાંજ આયુષ પૂર્ણ થયુ તેથી ત્યાંજ કાળધર્મ પામ્યા. એવા તે મુનિરાજો અણુત્તરવિમાનોમાં ઉત્પન્ન થયા. તેમને પણ ધન ધન્ય છે જો કે અણુત્તર વિમાનમાં દેવ તરીકે ઉત્પન્ન થએલા હોવાથી તેમનામાં વિરતિરૂપ ચારિત્ર રહેલ નથી એટલે વિરતિ વિનાના છે. છતાપણુ પાંચમું અંગ શ્રી ભગવતી સૂત્ર તેમાં તેઓને અવિરતિ ઉપશાંત મોહા એટલે અવિરતિ છતા શમી ગયો છે મોહ જેમનો એવા શ્રીજિનેશ્વર દેવોએ કહ્યા છે, અને તેઓ આવતી ગતિમાં એટલે આવતાજ ભવમાં સર્વકર્મોનો નાશ કરી સિદ્ધપદને પામશે. ૪

—

वेद सुंदरी पामें शील जे,
भागय पामे मोटी शील ते ॥
तसु शील मोटी पवि कल्लोटी,
काय पंचम जेहनी ।
मंडियो उत्तम काठ गरगी,
जोग रेखा जेहनी ॥
तसु नाम समरण जाय पातक,
पंच धरमां ननागरां ।
मन वचन जयणा भणे,
पार्श्वचंद्रसूरि जेम शिवरमणी वरा ॥५॥

અર્થ:-ચેતનને પોતાના ઉદયમાં આવેલ વેદ-મોહનીય કર્મ તેને સારી રીતે વેદતા-ભોગવતા છતાં જે ભાગ્યશાળી જીવ શીલ વ્રતને પાલન કરે છે, તે ભાગ્યવાન આગે-ભવિષ્યમાં સંપદા અને ઠકુરાઈની મોટી

લીલાને પામે છે. આ પાંચમાં આરાના કાળમાં જે ભાગ્યશાળીઓની અનેક પ્રકારની વિભૂતિઓના કારણભૂત મોટી લીલારૂપ જે શીલ તેને પાલન કરવા માટે 'વજ્રકચ્છોટી' એટલે વજ્રના જેવી મજબૂત કચ્છોટી એટલે જેમની લગોટ છે. મતલબ કે કાછડી છુટા-લંપટ નથી, અર્થાત્ દુષ્કર એવા શીલવ્રતને ધારણ કરનારા છે, તેઓની 'શીલરેખા' એટલે શીલપાલન કરવામાં 'રેખા' વિશેષતા, મુખ્યતા, અગ્રેસરતા અથવા 'રેખા' એટલે છાપ, શુદ્ધતા, ઉત્તમતા તે તેઓની 'ઉત્તમ કાળ સરખી' એટલે ચોથા આરામાં થએલા મહત્ (મહાન) પુરૂષોના શીલ રેખાના સરખી શીલરેખા જાણવી. તેવા પવિત્ર બ્રહ્મચર્યવ્રતને ધારણ કરનારાઓનું નામસ્મરણ કરવાથી નામસ્મરણ કરનારાના 'પાતક' એટલે અઘ-પાપ નાશ પાં છે. માટે હે ભવ્યજનો ! શરીરે કરી બરાબ

[illegible]ને પાલન કરશે, અર્થાત શરીરથી રક્ષા કરશે, અને મન વચનથી શીલવ્રતની પાલના કરશે એટલે કદાચિત શીલ ગુણથી મન વચન બહાર જાય તો તેને ખેંચી લાવી ફેર શીલ ગુણમાં રમણતાવાળા બનાવશે. કારણ કે મન-વચન ઘણા ચપલ છે તેથીજ તેની જયણા બતાવી છે પ્રસંગને લઇ એ બહાર નીકળી જાય અને તેથી મારુ વ્રત ભાંગી ગયું એમ ન માનતા તેને ફેર ખેંચી લાવી મૂલ ગુણમાં આણવા પ્રયત્ન કરશે એમ સ્વાધ્યાયકાર આચાર્યદેવ સૂચના કરે છે.

અને લોકમાં પણ કહેવાય છે કે--

“मन जाय तो जाणदे, मत जाणदे शरीर।
बीना चढाए कामटी, क्युं लगेगा तीर ॥१॥”

એ પ્રમાણે પરમપૂજ્ય શ્રીમન્નાગપુરીય બૃહત્તપાગચ્છાધિપતિ આગમ સિદ્ધાંતના આ-ભાવબોધકારક ઉત્કૃષ્ટ સંવેગ ગુણના ધારક

જૈનાચાર્યદેવ શ્રીમત્પાર્શ્વચંદ્ર સૂરીશ્વરજી મ-
હારાજ જણાવે છે કે હે ભવ્યાત્માઓ !
પવિત્ર એવા શીલ ગુણને ધારણ કરવાથી જેમ
જલ્દી તમે શિવરમણી—મોક્ષ લક્ષ્મી વરો—
પામો ! પરમ સુખના ભાગીદાર થાઓ !!
અને અખંડ કલ્યાણ મંગલને પ્રાપ્ત કરો !!!
એમ હું ઇચ્છું છું. આ સ્વાધ્યાયરત્ન પ્રકર-
ણનો સંક્ષેપ અર્થ: પરમપૂજ્ય પ્રાતઃસ્મર-
ણીય યુગપ્રવર જૈનાચાર્યદેવ શ્રીભ્રાતૃચંદ્ર
સૂરીશ્વરજી મહારાજના શિષ્ય મુનિ સાગર-
ચં` પોતાની સ્વલ્પ બુદ્ધિના અનુસારે સ્વ-
પરના કલ્યાણના માટે યથાશક્તિએ શ્રી
આચાર્યદેવની કૃતિને અનુલક્ષી વિ.સં. ૧૯૯૨
ના દ્વિતીય ભાદરવા શુદી ૧૧ રવિવારે અમ-
દમાં લખ્યો છે. તે વાંચનારને કલ્યાણ
ાર થાઓ !!! ઓં શાન્તિ: ૩
ધીશીલદીપિકાપ્રકરણરત્નસ્વાધ્યાયઃ સાર્થઃ॥

ચેતનારાણી વિનતીની સજ્ઝાય

(ચાલો બ્હેની વિપત ન રાખી ...)

चेतना राणी रे रायजीने विनवे,
गुण गंभीर लीलविलास ।
आवागमणारे नित नित मंदिरे,
किम रहेशे घरवास. चेतना० ॥१॥

અર્થ —'ચેતના રાણી' એટલે સુમતિ તે પોતાના 'રાયજી' એટલે સ્વામીને વિનવે છે-નમ્રતાપૂર્વક જણાવે છે. કે હે લીલ વિલાસી ! ચેતન ! એટલે નવી નવી લીલાઓમાં-ક્રીડાઓમાં આનંદ પામનાર હે જીવ ! સાંભળ, અથવા લીલા એટલે ભોગ તેના વિલાસ-પરિણામ કેવાં છે તે હે જીવ ! તું સાંભળ, 'આવાગમણાં' એટલે આવ જાવ જ્યાં હમેશાં 'મંદિરે' એટલે થતી હોય અર્થાત્ શ્વાસનું આવવું અને જવું જ્યાં નિરંતર થયા કરતું હોય ત્યાં 'કિમ રહેશે ઘરવાસ' એટલે શરીરરૂપ ઘરમાં

સ્થિરવાસ કેવી રીતે કરી શકાશે? અથવા
ઉંચ નીચ યોનીયોમાં ભમવાનું જ્યાં સુધી
રહેલ છે ત્યાં સુધી આપને એક ઠામે ઠરી
બેસવાનું કેવી રીતે બની શકશે? તેનો વિચાર
અવશ્ય કરવો જોઇએ. એમ પોતાના સ્વામીને
ચેતના રાણી સમજાવી રહેલ છે. ૧

भूली म जाजेरे भमरा तुंबडी,
तुंबडी कडवीरे होय ।
रूपे म राचेरे भमरा भोल्लीडा,
गुण राचे सवि काय. चेत० ॥२॥

અર્થઃ—હે ભમરા જીવ! આ શરીરરૂપ
છે તેને તું ભુલી ન જઇશ, અર્થાત
રીતે ભ્રમમાં પડીશ નહી. હે ચેતન!
લાગે તુંબડી કડવી હોય છે, તેથી તે
તુંબડી સેવનારને મરણ પર્યન્ત માઠા
ણામ ભોગવવાં પડે છે. માટે હે ભોળા
રા જીવ! આ શરીરરૂપ કડવી તુંબડીના

રૂપમાં તું રાચીશ નહી કારણકે એમાં
રાચ્યામાચ્યા તે ખરા તત્વને ભુલ્યા અ
સંસારમાં રઝળ્યા તેમજ તેમણે જીંદગ
એળે ગુમાવી, ખરાબ ખસ્ત થયા. માટે ગુણ
રાગી થવું જોઈએ. અને જે સમજુ આત્માએ
હોય છે, તે સર્વ ગુણના જ રાગી બને છે, અ
તેથી જ તેવા આત્માઓ જીંદગીનો લા
મેલવી સુખી થાય છે. માટે હે સ્વામી ! ખો
રંગરાગમાં ફસાશો નહી, એમ ચેતના રાણ
પોતાના સ્વામીને સમજાવે છે. ૨

जरा आवेरे जोबन गल पडे,
नित उगमतेरे भाण ।
फला कुशलेरे कहा किम पूछीए,
हाण विहाणेरे हाण. चेत० ॥३॥

અર્થ:-જરા એટલે વયનો નાશ, શરીરને
રા અવસ્થા આવે છે ત્યારે યૌવન

અવસ્થા 'જલપટે' એટલે ગળી જાય-નાશ પામે છે અને પ્રતિદિન જેમ જેમ સૂર્ય ઉગતા જાય છે તેમ તેમ જરા અવસ્થા વધતી જાય છે અર્થાત્ સિંહ જેવા પરાક્રમી સ્વતંત્ર વ્યક્તિને પણ પરાધીન, નિર્બલ અને પરમુખપ્રેક્ષી બનાવી મુકે છે. આ બીના સર્વ કોઇને પ્રત્યક્ષ દેખવામાં આવે છે છતાં પણ જાણે જાણતા જ ન હોય એમ ચેષ્ટા કરે છે વળી પોતે પોતાને કલામાં કુશલ માનતા હોવાથી આ બાબતમાં બીજાને પણ કેમ પૂછી શકાય? 'વિહાણે' એટલે વહાણું-સવાર -પ્રભાત, દરેક દિવસની પ્રભાતે હાની થઇ રહેલ છે, અથવા દરેક પ્રભાતની જેમ હાની થતી જાય છે તેમ અવસ્થાની પણ સાથે હાની થતી જાય છે, એમ ચેતના રાણી સુમતિ પોતાના સ્વામીને સમજાવી રહેલ છે. ૩

सांजे वेमेरे तरुवर पंखीया,
जेहनो जुजुओ वास।

શુદ્ધિપત્ર.

ાનું.	લીટી.	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૬	૩	કરી શકાશ	કરી શકીશ
૧૮	૫	અને તને	અને તેને
૨૧	૧૧	મગાટ	મત્રોટ
૭૬	૧૧	ત્યાગ કરવો	ત્યાગ કરવો
૮૨	૪	દુગનિમાં	દુર્ગતિમા
૧૩૨	૧૪	સુવાક્ષો	સુવાળો
૧૩૫	૭	જે દિસે	ં/ દીસે
૧૩૮	૧૨	પગવ્રય ગાષ્ટે	પરાનદ્મ ગોષ્ટે
૧૬૧	૧૦	પાણુ પીધું	પણી પીધું
૧૬૧	૧૩	નૃપતિ ન	તૃપતિ ન
૧૮૬	૮	થય કરે છે	થયા કરે છે
૨૧૫	૧૫	પુન્ય કમો	પુન્ય કર્મો
૨૧૮	૧૩	નસા બુદ્ધિ	ન સા બુદ્ધિ
૨૧૯	૩	ફલં પુમાં	ફલં પુંસાં
૨૨૩	૧૩	ધીx છે	બીના છે

श्री सद्गुरु स्तुतिः

(मालिनी-छंद.)

उदयशिखरिचन्द्राः सद्वचोंऽभोधिचन्द्राः,
सुकृतकुमुदचन्द्रा ध्वांतविध्वंसचन्द्राः।
कुमतनलिनचन्द्राः कीर्तिविख्यातचन्द्राः,
ममदजननचन्द्राः श्रेयसे पार्श्वचन्द्राः।
श्रेयसे भ्रातृचन्द्राः ॥१॥

અક્ષરાર્થઃ—ઉદયાચલ શિખરપર પ્રકાશ કરવામાં, સત્ય વચનરૂપ સમુદ્રની વૃદ્ધિ કરવામાં, પુણ્યરૂપ કુમુદને વિકશિત કરવામાં, અજ્ઞાનરૂપ અંધકારનો નાશ કરવામાં, કુમત રૂપ કમલનો સંકોચ કરવામાં, કીર્તિ પ્રસિદ્ધ કરવામાં, અને અત્યંત હર્ષ ઉત્પન્ન કરવામાં, ચંદ્ર સરખા શ્રી પાર્શ્વચન્દ્રસૂરિ અને શ્રી ભ્રાતૃચન્દ્રસૂરિ કલ્યાણ કરનાર થાઓ !

श्री सद्गुरु स्तुतिः

(मालिनी-छंद.)

उदयशिखरिचन्द्राः सद्वचोंऽभोधिचन्द्राः,
सुकृतकुमुदचन्द्रा ध्वांतविध्वंसचन्द्राः ।
कुमतनलिनचन्द्राः कीर्तिविख्यातचन्द्राः,
प्रमदजननचन्द्राः श्रेयसे पार्श्वचन्द्राः ।
श्रेयसे भ्रातृचन्द्राः ॥१॥

અક્ષરાર્થઃ-ઉદયાચલ શિખરપર પ્રકાશ કરવામાં, સત્ય વચનરૂપ સમુદ્રની વૃદ્ધિ કરવામાં, પુણ્યરૂપ કુમુદને વિકસિત કરવામાં, અજ્ઞાનરૂપ અંધકારનો નાશ કરવામાં, કુમત રૂપ કમલનો સંકોચ કરવામાં; કીર્તિ પ્રસિદ્ધ કરવામાં, અને અત્યંત હર્ષ ઉત્પન્ન કરવામાં, ચંદ્ર સરખા શ્રી પાર્શ્વચન્દ્રસૂરિ અને શ્રી ભ્રાતૃચન્દ્રસૂરિ કલ્યાણ કરનાર થાઓ !

श्री सद्गुरु स्तुतिः

(मालिनी-छंद.)

उदयशिखरिचन्द्राः सद्वचोऽम्भोधिचन्द्राः,
सुकृतकुमुदचन्द्रा ध्वांतविध्वंसचन्द्राः ।
कुमतनलिनचन्द्राः कीर्तिविख्यातचन्द्राः,
ममदजननचन्द्राः श्रेयसे पार्श्वचन्द्राः ।
श्रेयसे भ्रातृचन्द्राः ॥१॥

અક્ષરાર્થ:-ઉદયાચલ શિખરપર પ્રકાશ કરવામાં, સત્ય વચનરૂપ સમુદ્રની વૃદ્ધિ કરવ મા, પુણ્યરૂપ કુમુદને વિકશિત કરવામાં, અજ્ઞાનરૂપ અંધકારનો નાશ કરવામાં, કુમત રૂપ કમલનો સંકોચ કરવામાં, કીર્તિ પ્રસિદ્ધ કરવામાં, અને અત્યંત હર્ષ ઉત્પન્ન કરવામાં, ચંદ્ર સરખા શ્રી પાર્શ્વચન્દ્રસૂરિ અને શ્રી ભ્રાતૃચન્દ્રસૂરિ કલ્યાણ કરનાર થાઓ !

श्री सद्गुरु स्तुतिः

(मालिनी-छंद.)

उदयगिरिशिखरिचन्द्राः सद्वचोंऽभोधिचन्द्राः,
सुकृतकुमुदचन्द्रा ध्वांतविध्वंसचन्द्राः ।
कुमतनलिनचन्द्राः कीर्तिविख्यातचन्द्राः,
ममदजननचन्द्राः श्रेयसे पार्श्वचन्द्राः ।
श्रेयसे भ्रातृचन्द्राः ॥१॥

અક્ષરાર્થ:–ઉદયાચલ શિખરપર પ્રકાશ કરવામાં, સત્ય વચનરૂપ સમુદ્રની વૃદ્ધિ કરવામાં, પુણ્યરૂપ કુમુદને વિકાશિત કરવામાં, અજ્ઞાનરૂપ અંધકારનો નાશ કરવામાં, કુમત રૂપ કમલનો સંકોચ કરવામાં, કીર્તિ પ્રસિદ્ધ કરવામાં, અને અત્યંત હર્ષ ઉત્પન્ન કરવામાં, ચંદ્ર સરખા શ્રી પાર્શ્વચન્દ્રસૂરિ અને શ્રી ભ્રાતૃચન્દ્રસૂરિ કલ્યાણ કરનાર થાઓ !

श्री सद्गुरु स्तुतिः

(मालिनी-छंद.)

उदयशिखरिचन्द्राः सद्वचोंऽभोधिचन्द्राः,
सुकृतकुमुदचन्द्रा ध्वांतविध्वंसचन्द्राः ।
कुमतनलिनचन्द्राः कीर्तिविख्यातचन्द्राः,
प्रमदजननचन्द्राः श्रेयसे पार्श्वचन्द्राः ।
श्रेयसे भ्रातृचन्द्राः ॥१॥

અક્ષરાર્થ:-ઉદયાચલ શિખરપર પ્રકાશ કરવામાં, સત્ય વચનરૂપ સમુદ્રની વૃદ્ધિ કરવામા, સુકૃતરૂપ કુમુદને વિકસિત કરવામા, અજ્ઞાનરૂપ અંધકારનો નાશ કરવામાં, કુમત રૂપ કમલનો સંકોચ કરવામાં, કીર્તિ પ્રસિદ્ધ કરવામાં, અને અત્યંત હર્ષ ઉત્પન્ન કરવામાં, ચંદ્ર સરખા શ્રી પાર્શ્વચન્દ્રસૂરિ અને શ્રી ભ્રાતૃચન્દ્રસૂરિ કલ્યાણ કરનાર થાઓ !